

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA ANGLISTIKY

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Anglická a česká slovní zásoba založená na názvech zvířat
Komparativní studie

A Comparative Study of English and Czech Nouns Denoting
Animals

Vypracovala: Eva Vondrášková

Ročník a studijní kombinace: 6. ročník, ČJ-AJ/ZŠ

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Marie Ernestová

Rok odevzdání: 2011

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Anglická a česká slovní zásoba založená na názvech zvířat (komparativní studie)“ vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v bibliografii.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě, fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 26. 4. 2011

Eva Vondrášková

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala vedoucí své diplomové práce PhDr. Marii Ernestové za odborné vedení, ochotnou pomoc a cenné rady, které mi při vypracování diplomové práce vždy poskytovala. Děkuji též za zapůjčenou odbornou literaturu a čas věnovaný konzultacím.

ANOTACE

Diplomová práce se zabývá anglickou a českou slovní zásobou založenou na názvech zvířat. Jejím cílem je tuto část slovní zásoby obou jazyků porovnat a zjistit, v čem se jednotlivé jazyky shodují či liší. Hlavní část práce je zaměřena na porovnání anglické a české frazeologie a idiomatiky a jejich základních jednotek, frazémů a idiomů. Pozornost je věnována též metaforickým pojmenováním přenášeným ze zvířete na člověka a pojmenováním rostlin založeným na názvech zvířat. Vlastní excerpta pro výzkum praktické části byla čerpána z anglických a českých idiomatických slovníků, slovníků frázových sloves a přírodovědných encyklopedií.

ABSTRACT

The diploma thesis deals with English and Czech vocabulary based on animal names. Its aim is to compare this part of English and Czech vocabulary and to try to find similarities and differences between the two languages. The main part of the thesis focuses on the comparison of English and Czech phraseology and idiomatics and their basic units, phrasemes and idioms. Attention is also paid to animal names used metaphorically to describe people and to names of plants which are based on animal names. The excerpts for practical research were taken mainly from English and Czech idiomatic dictionaries, several dictionaries of phrasal verbs and plant encyclopedias.

OBSAH

1	ÚVOD	1
2	TEORETICKÁ ČÁST	3
2.1	Slovní zásoba a její základní jednotky	3
2.2	Frazeologie a idiomatika obecně	4
2.2.1	Vymezení a specifika IF	5
2.2.2	Frazém a idiom jako základní jednotky IF	7
2.2.3	Pohledy jednotlivých lingvistů na IF	10
2.2.4	Struktura frazémů, variantnost, transformace	15
3	PRAKTICKÁ ČÁST	19
3.1	Frazémy a idiomy založené na názvech zvířat	19
3.1.1	Frekvence výskytu jednotlivých zvířat v idiomech	19
3.1.2	Porovnání zvířecích názvů v anglických a českých idiomech	28
3.1.3	Více zvířat v jednom idiomu	30
3.1.4	Zvířata bájná, pohádková a vyhynulá	32
3.2	Původ některých zvířecích idiomů	34
3.3	Dělení a klasifikace frazémů	38
3.3.1	Frazémy lexikální	39
3.3.2	Frazémy kolokační	40
3.3.3	Frazémy propoziční	41
3.3.4	Frazémy polypropoziční	43
3.4	Přirovnání s názvy zvířat	44
3.4.1	Vlastnosti zvířat v přirovnáních	51
3.5	Porovnání anglických a českých frazémů a idiomů	67
3.6	Frázová slovesa založená na názvech zvířat	74
3.7	Přenos pojmenování ze zvířete na člověka	79
3.8	Pojmenování rostlin založená na názvech zvířat	81
3.8.1	Anglická pojmenování rostlin obsahující názvy zvířat	82
3.8.2	Porovnání některých anglických a českých názvů rostlin	91
3.8.3	Česká pojmenování rostlin obsahující názvy zvířat	92
4	ZÁVĚR	105
5	SUMMARY	107
6	BIBLIOGRAFIE	109

1 ÚVOD

Tato diplomová práce se zabývá anglickou a českou slovní zásobou založenou na názvech zvířat. Cílem práce je nalézt v obou jazycích co největší množství výrazů založených na názvech zvířat, excerpované výrazy roztřídit, vzájemně v obou jazycích porovnat a zjistit, v čem se shodují či liší.

Ve své práci se zaměřuji především na anglickou a českou idiomatiku a frazeologii založenou na zvířecích pojmenováních, neboť se z mého pohledu jedná o velmi zajímavou oblast jazyka, jež v sobě odráží mnoho z lidské kultury. Dále si všímám jednoslovných pojmenování metaforických přenášených ze zvířete na člověka a pojmenování rostlin, jejichž součástí je název zvířete.

Výzkum diplomové práce je založen především na práci s anglickými a českými idiomatickými slovníky, slovníky frázových sloves, encyklopediemi, jazykovými příručkami a na konzultacích s rodilým mluvčím.

V teoretické části diplomové práce se zabývám nejprve problematikou frazeologie a idiomatiky obecně, vymezením předmětu jejího studia a hledáním souvislostí s dalšími disciplínami. Pokouším se postihnout některá její specifika, jimiž se vymezuje oproti pravidelnému jazyku a definovat její základní jednotky, frazém a idiom. Pozornost věnuji též porovnání pohledů jednotlivých českých a zahraničních lingvistů na danou problematiku. Stručně se zmiňuji o struktuře frazémů, jejich variantnosti a transformacích.

Praktická část diplomové práce je věnována frazémům a idiomům založeným na názvech zvířat. Podává informace o počtu nalezených zvířecích idiomů v obou jazycích, o frekvenci výskytu jednotlivých druhů zvířat v těchto idiomech, porovnává jejich zastoupení v jednotlivých jazycích a hledá příčiny shod a odlišností. Zabývá se též dělením a klasifikací frazémů podle jazykových rovin.

Zvláštní pozornost je věnována přirovnáním s názvy zvířat, jež svým vysokým počtem a různorodostí v obou jazycích představují velmi zajímavou oblast zkoumání. Uvádím a porovnávám též vlastnosti, s nimiž jsou jednotlivá zvířata v anglických a českých přirovnáních spojována.

Důležitou část výzkumu tvoří významové a formální srovnání anglických a českých frazémů a idiomů založených na názvech zvířat, jež je možné podle společných znaků rozdělit do čtyř skupin.

Pozornost věnuji též frázovým slovesům založeným na názvech zvířat, jednoslovným metaforickým pojmenováním přenášeným ze zvířete na člověka či pojmenováním anglických a českých rostlin, součástí jejichž názvu je název zvířete. Součástí těchto kapitol je vždy porovnání nalezených výrazů v obou jazycích.

Doufám, že tato práce alespoň částečně obohatí tuto zajímavou oblast zkoumání a přispěje tak k většímu objasnění dané problematiky.

2 TEORETICKÁ ČÁST

2.1 Slovní zásoba a její základní jednotky

Slovní zásoba určitého jazyka, v našem případě anglického a českého, je tvořena souhrnem všech slov, která se v daném jazyce vyskytují. Její základní jednotkou je **slovo**. Podat úplnou definici slova tak, aby postihovala veškeré jeho vlastnosti i funkce, je obtížné. Pro naše potřeby však postačí uvést alespoň nejdůležitější z nich.

Slovo jako jednotka má binární (dvojstránkovou) povahu (srov. Hauser 1986). Ta je dána spojením formy a obsahu. Forma slova může být zvuková či grafická, obsahem pak rozumíme význam slova, který je poukazem k jisté mimojazykové skutečnosti zprostředkované naším vědomím. Pokud bychom chtěli tyto vlastnosti shrnout v jedinou definici, mohli bychom říci, že slovo jako jednotka je dána vztahem zvukové, popřípadě grafické formy a specifického významu.

Základní funkcí slova je pojmenovávat. Mimojazykovou skutečnost však nemusíme pojmenovávat vždy pouze jedním slovem, nýbrž též spojením několika slov dohromady. Takováto spojení nazýváme pojmenování sdružená neboli **sousloví** (viz též Hauser 2003). Sousloví mohou být dvojslovná (např. *včela medonosná*, *rys ostrovid*) či víceslovná (např. *rovnice o dvou neznámých*). Jejich základní vlastností je ustálenost a jednotný význam, dalším charakteristickým rysem pak nemožnost zaměnit jednotlivé členy sousloví synonymy. Co však je pro naši práci a především pro pochopení jejich odlišnosti od pojmenování frazeologických nejdůležitější, je jejich zřetelná motivovanost. Tou se rozumí možnost odvodit jejich význam na základě jazykové utvářenosti. Sousloví zpravidla obsahují složku určující, která specifikuje obecný význam složky určované (např. *racek mořský*).

Od sousloví odlišujeme **pojmenování frazeologická**, která jsou taktéž ustálenými spojeními, avšak oproti sousloví není možné jejich celkový význam vyvodit z dílčích významů jejich složek. Jako celek tedy nabývají tato pojmenování významu nového. Pro ilustraci si uveďme spojení *bílá vrána* (v angličtině pak *a rare bird*), které označuje člověka či věc, která se vyskytuje, zpravidla jako žádoucí jev, pouze ojediněle a vzácně (srov. Čermák 1988). Tato vlastnost je však pouze jednou z mnoha, které charakterizují frazém a idiom a odlišují ho tak od ostatních pojmenování

nefrazologických. Jak navíc později uvedeme, nemusí být frazém pouze spojením více slov, ale idiomatické mohou být též složeniny (např. *strašpytel*).

Protože je problematika frazeologie a idiomatiky poměrně složitá a její pochopení pro naši práci zásadní, věnujeme jejímu alespoň částečnému objasnění několik následujících kapitol.

2.2 Frazeologie a idiomatika obecně

Frazeologie a idiomatika patří mezi poměrně mladé jazykové disciplíny, její rozvoj spadá především do období po druhé světové válce. Předmětem jejího studia jsou svérázné jazykové jednotky nejrůznějšího typu a odlišných úrovní, které označujeme termínem **frazém** a **idiom**. Jak později uvedeme, vymezení těchto pojmů je poměrně složitá a pro celou řadu lingvistů nejednotná. Hluběji se mu budeme věnovat v kapitole následující.

Frazeologie a idiomatika, jako disciplína lingvistická, souvisí nejen s ostatními disciplínami jazykovými, ale též s obory nejazykovými. Ty měly často na její formování nemalý vliv. Úzkou souvislost můžeme spatřovat například s **filozofií**. Idiomatika a frazeologie (dále jen IF) v sobě odráží nejrůznější tradované zkušenosti lidstva, životní moudrost a zásady (např. *Don't count your chickens before they're hatched; A bird in the hand is worth two in the bush; The early bird catches the worm* aj.). F. L. Čelakovský pak mluví ve vztahu k příslovím přímo o národním mudrosloví (srov. Filipec, Čermák 1985).

Další důležitou oblastí, ve které nacházíme souvislost s IF, je **psychologie** či **náboženství**. Zde nám jako příklad mohou posloužit frazémy a idiomy pojmenovávající nejrůznější psychické procesy (*like a cat on hot bricks, like a dog with two tails*) či frazémy a idiomy, jejichž původ nalézáme v Bibli (*worship the golden calf, cast pearls before swine, like a lamb to the slaughter*).

Za zmínku jistě stojí také **historie** a v neposlední řadě **literatura**. Tato oblast se stala pro IF bohatým inspiračním zdrojem a zároveň v některých případech nastínila i stránku její národní specifičnosti: *an ugly duckling* – Hans Christian Andersen (The Ugly Duckling), *grin like a Cheshire cat* – Lewis Carroll (Alice in Wonderland), *the world is one's oyster* – William Shakespeare (The Merry Wives of Windsor). Vlivem

literatury na IF se budeme podrobněji zabývat v kapitole věnované původu frazémů a idiomů.

Jak jsme ukázali, idiomatika a frazeologie souvisí s celou řadou oblastí lidského života a kultury. Její znalost a pochopení nám umožňuje nejen bohatší a kultivovanější způsob vyjadřování po stránce jazykové, ale dává nám též možnost nahlédnout do způsobu života jednotlivých kultur, jejich myšlení a způsobu nazírání na svět.

2.2.1 Vymezení a specifika IF

Stanovit jednoznačná kritéria při vymezení a popisu IF je velmi obtížné. Názory na ni se v průběhu jejího zkoumání a snaze o její vymezení lišily. Nejrůznější jazykovědci se při definování zaměřovali vždy na určité stránky IF (formu, význam, funkci aj.), zatímco jiné zůstávaly v pozadí. Mezi nejčastějšími kritérii se pak objevuje **ustálenost, formální i sémantická nerozložitelnost, ustrnulost, nemodelovost** (utvořenost více či méně nemodelovým způsobem), **nesoučtovost** (význam celku se nerovná součtu významů jednotlivých komponentů), **nepravidelnost** či **transformační omezenost**. Za obecný rys IF bychom pak mohli označit anomálii všeho druhu, která stojí v protikladu k běžným pravidlům platným v pravidelném jazyce (srov. Filipec, Čermák 1985).

Jak si nyní ukážeme, anomální jsou v IF poměry nejen paradigmatické, ale též syntagmatické, formální, významové i transformační.

Prvním, výrazně anomálním rysem charakterizujícím IF, je silně omezená kolokabilita některých prvků. Čermák (1985) tuto kolokabilitu, kterou rozumí schopnost prvku kombinovat se s prvky jinými, nazývá **monokolokabilitou** a takovýto prvek jako monokolokabilní. Dále vysvětluje: „Takový prvek je z frazému nejen nevydělitelný, ale vyskytuje se pouze v něm, popř. v několika striktně omezených dalších frazémech. Účast ve frazému a idiomu je tudíž jedinou formou jeho existence v jazyce vůbec.“ (Filipec, Čermák 1985:173) Příklady takovýchto monokolokabilních prvků nacházíme ve výrazech typu *být hin, jít k duhu* či *nechat někoho na holičkách*.

Další vlastností charakteristickou pro IF je **inkompatibilita**. Zatímco v pravidelném jazyce se vůbec nevyskytuje, v IF je běžná. Kompatibilní jsou takové prvky, jež jsou sémanticky (významově) spojitelné. Podmínkou je pak existence alespoň jednoho společného sémantického rysu. Příkladem kompatibility může být

spojení *otevřené dveře*, ne však idiomatické spojení *otevřená hlava*. Slovo *hlava* se totiž nemůže ve svém základním významu se slovem *otevřený* kombinovat, jde zde proto o případ inkompatibility (srov. Filipec, Čermák 1985).

Pokud existuje mezi jednotlivými komponenty idiomatického spojení kompatibilita (např. *chytat lelky*, *utáhnout si opasek*), připouští toto spojení vedle významu idiomatického také význam doslovný, jde tedy o frazeologické homonymum. Tato homonyma se pak od sebe většinou liší svou frekvencí, kdy výraz neidiomatický má obvykle frekvenci výrazně nižší, než je tomu u výrazu idiomatického. Inkompatibilita mezi komponenty idiomatického spojení pak existenci takového homonyma vylučuje (viz též Filipec, Čermák 1985).

Jak později uvedeme, jiný názor zastává ve své práci věnované problematice idiomů jazykovědec Adam Makkai.¹ Jeho definice a vymezení *idioms of decoding* je totiž s výše zmíněnými vlastnostmi, podle Čermáka (1985) tolik typickými pro IF, v rozporu.

Anomálie nacházíme v IF též po stránce **formální**. Jako příklad nám může posloužit spojení *ležet ladem*. V pravidelném jazyce bychom totiž strukturu **ležet někudy* či *něčím*, až na jednu výjimku, nenašli. Podobně též spojení *malá domů*, tedy kombinaci adjektiva s adverbiem, v běžném jazyce nenalezneme.

Nejvýraznější anomálie pak spatřujeme v IF po stránce **významové**. Zatímco v pravidelném jazyce se významy jednotlivých komponentů pravidelně podílejí na celkovém významu výsledného spojení, v IF tato skutečnost neplatí. Celkový význam idiomatického spojení je významem novým, integrálním, nemotivovaným a nerozložitelným (viz též Filipec, Čermák 1985). Srovnej význam pravidelného spojení *psí štěkot* a idiomatického spojení *labutí píseň* (poslední, zpravidla mimořádný projev či dílo autora), kde tento pravidelný vztah mezi dílčími významy komponentů a významem celku zcela chybí.

Posledním rysem IF, o kterém se zmíníme, jsou anomálie **transformační**. Ty spočívají především v omezenosti repertoáru možných transformací, které jsou jednotky IF schopné podstupovat. Tyto možnosti transformací jsou na rozdíl od pravidelného jazyka omezeny pouze na některé, popřípadě pak vůbec žádné. Obecně platí, že čím méně transformací může daný výraz podstupovat, tím více je idiomatický (viz též Fernando 1996).

---

¹ MAKKAI, A. *Idiom Structure in English*. The Hague: Mouton, 1972.

Toto alespoň částečné vymezení IF a popsání některých jejích specifík na pozadí pravidelného jazyka by nám mělo pomoci lépe pochopit její základní jednotky, frazém a idiom.

2.2.2 Frazém a idiom jako základní jednotky IF

Základními jednotkami idiomatiky a frazeologie jsou **frazém** a **idiom**. Vymezit jednoznačně tyto pojmy pomocí jediné definice, která by v sobě zahrnovala všechny jejich vlastnosti, je obtížné. Stejně tak se mezi sebou liší i pohledy jednotlivých jazykovědců, kteří se o definování těchto pojmů pokoušeli. Výsledně pak vzniká celá škála toho, co je za idiom možné považovat a co není.

Nejednotnost se objevuje i v užívání těchto termínů. Zatímco v česky psané odborné literatuře zabývající se problematikou IF se setkáváme s oběma termíny, tedy *frazémem* i *idiomem* (srov. Filipec, Čermák 1985), v anglicky psaných pracích nacházíme převážně pouze termín *idiom* (viz též Makkai 1972, Fernando 1996 aj.). Vedle nich se pak objevuje v českých pramenech ještě termín třetí, *frazeologismus* (srov. Hauser 1986), který bychom mohli chápat jako synonymní termínu frazém.

Jak upozorňuje František Čermák (1985), frazém a idiom není možné vymezit pouze jedinou anomální vlastností. Vtěsnat však všechny vlastnosti do jediné definice je značně obtížné. Podle nejrozšířenějšího pojetí je frazém a idiom chápán jako *ustálené spojení prvků, jehož celkový význam není možné odvodit z dílčích významů jednotlivých složek* (srov. Makkai 1972, Filipec, Čermák 1985, Hauser 1986 aj.).

Takové pojetí však nevystihuje zcela podstatu frazému či idiomu. František Čermák proto dodává: „Idiom a frazém je jedinečné spojení minimálně dvou prvků, z nichž některý (popř. žádný) nefunguje stejným způsobem v jiném spojení (resp. více spojeních), popř. se vyskytuje pouze ve výrazu jediném (resp. několika málo).“ (Filipec, Čermák 1985:177)

Je důležité podotknout, že na rozdíl od některých autorů užívá František Čermák ve své definici výraz *spojení minimálně dvou prvků*, nikoli *slov*. Frazémem a idiomem tedy nemusí být pouze spojení víceslovná (srov. Hauser 1986), ale též jednoslovná, pokud se jedná o spojení morfémů. Z tohoto důvodu můžeme mezi frazémy a idiomy zahrnout též některé složeniny (např. *firebug*, *jailbird*) a podle Františka Čermáka také

deriváty. Odlišný názor zastává Adam Makkai (1972), který, jak brzy ukážeme, deriváty za idiomatické nepovažuje.

Zmíněné a další vlastnosti frazému a idiomu pak Čermák shrnuje v následující definici: „**Frazém a idiom je nemodelové a ustálené syntagma prvků, z nichž (aspoň) jeden je z hlediska druhého členem extrémně omezeného a zavřeného paradigmatu (formálně a většinou i sémanticky).**“ (Filipec, Čermák 1985:177)

Je potřeba zdůraznit, že pojmy frazém a idiom nejsou zcela totožné. Rozdíl mezi nimi vysvětluje Čermák následovně:

Jednotkou všech úrovní IF je z hlediska (především) formálního frazém, z hlediska (především) obsahově-sémantického idiom; souběžnost a zaměnitelnost obou termínů (při záměně pohledu), chápaných jako dvě stránky téže jednotky, není úplná. ... Podobný dvojí úzus mají i frazeologie a idiomatika. (ibid.:183)

Budeme-li se tedy ve svých výkladech zabývat především formální stránkou těchto jednotek, přikloníme se k termínu frazém. V ostatních případech dáme přednost termínu idiom.

Jinak chápe idiom například Přemysl Hauser (1986:161): „Někdy se za ně (idiomy) považují frazeologické jednotky typické pro určitý jazyk a do jiného jazyka nepřeložitelné... Oprávněnější je považovat za idiomy frazeologismy s reliktními tvary a slovy, která se mimo frazeologismus ve slovní zásobě nevyskytují, např. *na bílé dni*.“

Protože se však v anglicky psaných pramenech užívá termínu *idiom* pro jednotky odpovídající Čermákovu chápání frazému a idiomu (nikoli pouze pro jednotky s tvary či slovy mimo frazeologismus se nevyskytujícími), přikloníme se nadále k Čermákovu pojetí.

Pro přehled nyní uvedme nejčastěji zmiňované znaky frazému a idiomu:

- 1) **složenost** – jde o spojení minimálně dvou slov či prvků (free morphemes)
- 2) **ustálenost; pevná a nepřerušitelná struktura** – nemožnost nahradit jednotlivé složky jinými, byť synonymními; omezená možnost či nemožnost transformací
- 3) **významová jednota, úplná či částečná sémantická neprůhlednost** – existence celkového významu, který nelze odvodit z významů jednotlivých komponentů (srov. Fernando 1996)

Jak jsme uvedli v přecházející kapitole, IF se vyznačuje řadou anomálií, jak po stránce formální, tak po stránce významové či transformační. S mírou anomálnosti pak přímo úměrně souvisí míra idiomatičnosti. Jinými slovy, čím více je dané spojení anomální, tím více je idiomatičké. Protože se každé spojení vyznačuje jinou mírou anomálnosti, rozlišujeme různé typy idiomů podle míry jejich idiomatičnosti.

František Čermák (1985) rozlišuje tzv. *centrum IF*, kam spadají výrazy vyznačující se vysokou mírou idiomatičnosti, od její *periférie*. Do té spadají výrazy, u nichž klesá relevantní počet kritérií anomálnosti a začínají tak pomalu přecházet do oblasti pravidelného jazyka. Taková spojení označuje jako **kvazifrazémy** a **kvaziidiomy**.

S jiným dělením přichází Chitra Fernando (1996). Ta sice přijímá tři výše zmiňovaná kritéria idiomatičnosti (tedy *compositeness*, *fixity* a *semantic unity*) jako základní, přesto však připouští existenci tzv. literal idioms (tedy idiomů s doslovným významem), jejichž statut idiomů se zakládá pouze na kritériích ustálenosti a strukturní pevnosti. Podle míry idiomatičnosti pak dělí idiomy na tři následující skupiny: pure idioms, semi-idioms a literal idioms.

Pure idioms chápe jako *conventionalized, non-literal multiword expressions*, tedy ustálená spojení, jejichž celkový význam není odvoditelný z významů jednotlivých složek. Například spojení *smell a rat* nemá nic společného se zvířetem (krysou), nýbrž jako celek znamená *mít podezření, že se něco špatného či nekalého děje*.

Semi-idioms jsou taková spojení, která obsahují „one or more literal constituents and at least one with a non-literal subsense, usually specific to that co-occurrence relation and no other”. (Fernando 1996:36) Příkladem mohou být spojení jako *drop names* či *foot the bill*.

Literal idioms jsou pak taková spojení, jejichž význam je doslovný. Tato spojení jsou za idiomy považována pouze na základě jejich ustálenosti a nemožnosti (či omezené možnosti) podstupovat jakékoli variace či transformace (např. *on foot*, *arm in arm*).

Jak jsme na příkladu této škály ukázali, neexistuje jednoznačné vymezení pojmu idiom. Existuje celá škála toho, co je možné za idiomy považovat a co ne. Zároveň se od sebe liší i pohledy jednotlivých jazykovědců, kteří se problematikou IF zabývali. Jejich alespoň částečným nastíněním a porovnáním se budeme zabývat v kapitole následující.

2.2.3 Pohledy jednotlivých lingvistů na IF

Jak jsme výše uvedli, pohledy jednotlivých jazykovědců na IF se lišily. Rozdílná byla často též kritéria při vymezení jejich základních jednotek, frazémů a idiomů. Odlišnosti spočívaly především v tom, že se každý při jejich zkoumání a definování zaměřoval vždy na určitou jejich stránku, tedy na formu, význam či funkci.

Celá řada lingvistů se však shoduje na jednom z nejvýraznějších kritérií pro vymezení IF, tj. že význam idiomu jako celku se nerovná součtu významů jeho jednotlivých komponentů, tedy že celkový význam je z dílčích významů jeho složek neodvoditelný. Pro ilustraci uveďme několik příkladů: „An idiom is a number of words which, taken together, mean something different from the individual words of the idiom when they stand alone.” (Seidl, McMordie 1978:4)

Lingvista Sweet zase říká: „The meaning of each idiom is an isolated fact which cannot be inferred from the meaning of the words of which the idiom is made up.” (Makkai 1972:26)

Jinými slovy shrnuje sémantickou jednotu idiomů Chitra Fernando: „The *par excellence* or pure idiom is a composite unit consisting of semantically ‘empty’ words; consequently, a new meaning – different from what the same unit would have had if each word were not void – is now associated with the idiom.” (Fernando 1996:64)

Našli bychom celou řadu podobných definic. Pro ilustraci nám však zcela postačí tyto tři.

Zde je ovšem nutné znovu podotknout, že idiom není vždy spojením pouze více slov (přestože tento názor zastávala většina lingvistů), ale může být též spojením skládajícím se z více kořených morfémů (tedy free morphemes). Jak dokládá Makkai (1972:26), idiomatické mohou být též **složeniny**: „Thus even if a form was only one word, if it was polymorphemic the principle of regular or irregular decodability was applied and decisions were made concerning the literal or idiomatic status of the form.” Podobný názor na idiomatičnost složenin zastávali jazykovědci L. A. Hill, Pike či Weinreich. Se stejným tvrzením přichází i náš nejznámější lingvista zabývající se problematikou IF, František Čermák.

Velký přínos pro zkoumání IF měl nesporně jazykovědec **Adam Makkai**. Nejdůležitějším kritériem při vymezení idiomů mu byla *možnost jejich chybného dekódování* (potential erroneous decoding), *schopnost uvést posluchače v omyl* (ability to mislead) nebo ho *dezinformovat* (disinform). Na základě těchto kritérií pak rozlišuje

idioms of encoding (mezi něž zahrnuje pouze tzv. *phraseological peculiarities*) a **idioms of decoding** (tedy *genuine idioms*, založené na výše zmíněném kritériu možného chybného dekodování). Těmi se pak ve své práci dále zabývá (srov. Makkai 1972).

Svou teorii zakládá Makkai na tzv. *stratificational view of language* (tedy myšlenka, že se jazyk skládá z více vrstev). Rozlišuje dvě idiomatické oblasti, z nichž jedna se nachází na vrstvě lexémické, druhá na vrstvě sémémické. Ve svých úvahách se táže ještě po existenci oblasti třetí (na rovině hypersémémické).

Podle těchto oblastí pak dělí idiomy na *lexemic idioms*, *sememic idioms*, (popřípadě *cultural* či *hypersememic idioms*).

Termínem **lexemic idiom** rozumí:

Any polylexonic lexeme which is made up of more than one minimal free form or word (as defined by morphotactic criteria) each lexon of which can occur in other environments as the realization of a monolexonic lexeme is a LEXEMIC IDIOM. Lexemic idioms differ from other lexemes ... in that they are subject to a possible lack of understanding despite familiarity with the meanings of the components, or to erroneous decoding: they can potentially mislead the uninformed listener, or they can disinform him. (Makkai 1972:122)

Důležitá je zde skutečnost, že se jednotlivé prvky, z nichž se lexemic idiom skládá (tedy minimal free forms či words), musí vyskytovat též jako samostatné prvky i v jiných kontextech, než je prostředí idiomu. Pokud by se tyto prvky mimo idiom nevyskytovaly a neměly též svůj samostatný význam nezávislý na idiomu, nemohlo by pak dojít k možnému chybnému dekodování a případnému dezinformování posluchače, což je pro Makkaie základní podmínkou toho, aby dané spojení mohlo být klasifikováno jako idiomatické.

Z tohoto důvodu pak spojení obsahující tyto jedinečné komponenty (jako např. *spick* ve spojení *spick-and-span* či *fro* ve spojení *to and fro*), které se jinde v jazyce nevyskytují, mezi idiomy nezahrnuje. Pro jejich označení užívá termín **pseudo-idioms** a vysvětluje:

Polylexonic lexemes one or more of whose constituent lexons, in spite of being morphotactically permissible words, are not simultaneously realizations of independent lexemes in other environments as well, unless they are banned lexons ..., are PSEUDO-IDIOMS. (Makkai 1972:123)

Jak jsme ukázali, odlišný názor zastává František Čermák. Ten se o prvcích, nacházejících se pouze jako součást frazému či idiomu (a jinde v jazyce se nevyskytujících), zmiňuje jako o prvcích monokolokabilních, které jsou podle něj pro IF naopak zcela typické a charakteristické (srov. *nechat někoho na holičkách, být hin aj.*). V tomto ohledu se tedy jejich pohledy na definování idiomu rozcházejí.

Jedním z nejdůležitějších kritérií při definování *idioms of decoding* pro Makkaie tedy zůstává jejich potenciální možnost dezinformovat posluchače (tzv. *disinformation potential*), který vychází z existence doslovných protějšků těchto idiomatických výrazů v běžném jazyce. Jinými slovy *idioms of decoding* potřebují mít v pravidelném jazyce své doslovné protějšky, aby mohlo dojít k případnému chybnému dekódování a dezinformování posluchače. Stejný názor zastává též Weinreich.

Proti tomuto pohledu se staví nejen Čermák, tím že mezi idiomy zahrnuje spojení, která tyto doslovné protějšky v pravidelném jazyce nemají, ale též Cowie či Fernando (srov. Fernando 1996). Cowie tvrdí, že dvojznačnost je při dekódování těchto spojení nepravděpodobná, protože většina doslovných významů těchto výrazů se běžně téměř neužívá. Fernando pak argumentuje tím, že situace a kontext, ve kterém je daný výraz užit, zásadně omezí či úplně vyvrátí možné chybné dekódování. Příkladem nepravděpodobné dvojznačnosti může být např. spojení *rain cats and dogs* (srovnej idiomatický a doslovný význam).

Nesoulad se objevuje též při vymezení **derivátů** jako výrazů idiomatických či neidiomatických. Zatímco pro Čermáka jsou idiomatické též některé odvozeniny, Makkai tuto možnost vylučuje:

A polylexonic lexeme only one of whose constituent lexons is a free form and whose other lexons are bound forms added by regular word derivation (e.g. prefixation, suffixation, etc.) is also not an idiom but a NONIDIOMATIC POLYLEXONIC LEXEME (assuming that additional criteria have defined it as a unitary lexeme). (Makkai 1972:124)

Pro své tvrzení má jasné vysvětlení: „It appears that regular word derivation ... need not be included in a definition of the idiom, because the grammar provides adequate decoding rules for such sequences.” (ibid.:118) Pokud je tedy možné dekódovat ze struktury výrazu jeho význam, není možné jej považovat za idiom.

Kromě lexemic idioms, rozlišuje Makkai také **sememic idioms**. Ty se nacházejí na vrstvě vyšší, sémémické, a mají podobu větnou. Zahrnuje mezi ně například přísloví

(*Don't count your chickens before they're hatched.*) či známé citáty (*Not a mouse stirring.* – Shakespeare: Hamlet). Termínem *sememic idiom* Makkai rozumí:

A polylexemic construction whose aggregate literal meaning derived from its constituent lexemes functions additionally as the realization of an unpredictable sememic network is a SEMEMIC IDIOM. (Makkai 1972:128)

Důležitou složkou přísloví je jejich 'unpredictable moral', tedy jisté morální ponaučení, které není možné vyvodit z významů lexémů, z nichž se výraz skládá. Docházíme k němu skrze hypersémémický systém, který nám toto ponaučení pomáhá objevit.

There are two sememic networks involved here; one for the sentence when meant literally, and one for the sentence, when meant proverbially. The decoder must go to his 'hypersememic look-up system' to check if another sememic network exists expressing the 'moral' of the proverbial idiom. (Makkai 1972:129)

Hypersémémickým systémem pak rozumíme sféru všeobecného poznání či kultury zralého rodilého mluvčího. Zahrnujeme do ní takové pojmy jako jsou politeness, proverbiality, quotation, understatement, hyperbole a jiné.

Na závěr přichází Makkai s otázkou, existuje-li kromě dvou zmíněných oblastí ještě idiomatická oblast třetí. Do této oblasti bychom pak mohli zahrnout tzv. **cultural** či **hypersememic idioms**. Jde o kratší samostatné texty, interpretace jejichž významu nezávisí tolik na tom, zda je člověk zralým rodilým mluvčím či není, ale především na jeho kultuře, vzdělání a výchování. Za vše mluví Makkaiův příklad rozdílné interpretace věty *It's getting chilly, isn't it?*, kdy vysvětluje: „If a rude and untutored person hears a girl say *it's getting chilly, isn't it?* he may answer *yeah, so what?*, but if he is polite and friendly he may rush for the girl's coat.” (Makkai 1972:134)

S poměrně novým a málo probádaným pohledem na idiomatiku přichází **Chitra Fernando**. Na rozdíl od ostatních jazykovědců, kteří se zabývali především strukturou idiomů, se Fernando zaměřuje na **funkci idiomů v komunikaci**. Ve své práci *Idioms and Idiomaticity*² detailně zkoumá, jaké role mohou idiomy v komunikaci zastávat.

Funkcí idiomů se částečně zabýval již Makkai, u něhož se rozdíl mezi lexemic a sememic idioms vyznačoval především tím, že sememic idioms měly interpersonální roli (vyjadřovaly varování, žádosti, hodnocení aj.). První význačnější studií zaměřující

---

² FERNANDO, CH. *Idioms and Idiomaticity*. New York: Oxford University Press, 1996.

se na funkci idiomů pak byla práce J. Strasslera, přesto však i zde chyběla hlubší analýza.

Při svém dělení idiomů vychází Fernando z Hallidayova funkčního dělení jazyka. Stejně jako on rozlišuje tři funkce, podle nichž rozděluje idiomy na *ideational*, *interpersonal* a *relational*.

Ideational idioms vyjadřují zkušenost mluvčího se světem. Jejich funkci vysvětluje Fernando následovně:

Ideational idioms of various types convey packages of information about participants, actions, and events, as well as about their attributes and circumstances in the world of the senders and receivers of such information.

Idioms of this type contribute to the content of a discourse. (Fernando 1996:185)
Ideational idioms tedy umožňují mluvčímu sdělovat informace o světě. Jak bylo právě řečeno, obsah takového sdělení se může týkat nejrůznějších událostí (např. *the straw that breaks the camel's back*), lidí či věcí (např. *a fat cat*, *a lounge lizard*, *a red herring*), jejich vlastností (*as obstinate as a mule*) a podobně. Důležitá je skutečnost, že tato sdělení vyjadřují vždy určité postoje a hodnocení.

Ideational idioms jsou obvykle realizovány jednotkami menšími než věta (např. *smell a rat*), mohou mít však též podobu větnou (např. *Barking dogs seldom bite.*).

Druhou skupinou idiomů jsou **interpersonal idioms**. Funkcí interpersonálních idiomů je zajišťovat interakci mezi mluvčími a napomáhat při strukturování promluvy tak, aby byl zřejmý její začátek (*Hi, how are you?*), průběh (*to change the subject*) a konec (*See you later.*). Mezi interpersonální idiomy můžeme zařadit například pozdravy (*good morning*), rozloučení, vyjádření souhlasu, odmítnutí a jiné (*You're kidding!*; *Has the cat got your tongue?*).

Třetí skupinu tvoří **relational idioms**. Jejich primární funkcí je zajišťovat významovou jednotu promluvy (tedy její koherenci a kohezi). V rámci promluvy pak mohou tyto idiomy spojovat jednotlivé fráze, věty či celé odstavce (např. *on the contrary*, *in addition to*, *in the first place*, *last but not least* aj.).

Jak uvádí Fernando (1996), do sedmdesátých let dvacátého století tvořily základ lingvistického bádání ideational idioms, zatímco ostatním bylo věnováno málo pozornosti. Tím, že byly za idiomatické přijaty též interpersonal a relational idioms, došlo k rozšíření idiomatického principu a následně tak k pokroku v idiomatice jako vědě samotné.

Jak jsme měli možnost v této kapitole ukázat, pohledy a přístupy jednotlivých jazykovědců k idiomatice a frazeologii a jejím základním jednotkám se v mnohém shodují, stejně tak jako se v mnohém liší. Shodu nacházíme především v pojetí významu idiomů, rozdíly pak v tom, co je možné pod pojem idiom zahrnout. Zatímco někdo zahrnuje mezi idiomy deriváty, jiný je pro jejich významovou odvoditelnost vylučuje. Podobně nejednotný je i pohled na spojení s prvky, které se mimo IF nevyskytují, na nutnost doslovných protějšků idiomatických spojení v běžném jazyce či idiomatičnost frázových sloves.

Důležitá však zůstává skutečnost, že pro většinu z nich jsou idiomy taková ustálená spojení, jejichž celkový význam není možné odvodit z dílčích významů jednotlivých komponentů a která se vyznačují nejružnějšími anomáliemi všeho druhu. Tato základní charakteristika idiomů je důležitá též pro naši práci a pro potřeby naší praktické části určující.

2.2.4 Struktura frazémů, variantnost, transformace

Frazémy mají pevnou vnitřní strukturu, která je dána kombinací určitého počtu a druhu komponentů. Každé kombinatorické struktuře odpovídá celá řada individuálních frazémů, které se od sebe liší svým významem a funkcí. Strukturu bychom tedy mohli považovat za jakýsi model, podle kterého mohou analogicky vznikat frazémy další. Je však nutné připomenout, že IF je oblastí po mnoha stránkách anomální, a proto tu o modelu v pravém slova smyslu mluvit nemůžeme. Vznik jednotlivých frazémů je vždy záležitostí vysoce individuální a náhodnou (srov. Filipec, Čermák 1985).

Jak již bylo řečeno, frazémy jsou ustálená, pevná a neměnná spojení, jejichž každý prvek má svou pevnou pozici. Není možné je jakkoli měnit či nahrazovat jednotlivé komponenty prvky jinými. Fernando vysvětluje:

Idioms are indivisible units whose components cannot be varied or varied only within definable limits. No other words can be substituted for those comprising, for example, *smell a rat* or *seize/grasp the nettle*, which take either of these two verbs but no others: thus *grab* is unacceptable. Nor are the words of an idiom usually recombining. (Fernando 1996:30)

Přesto však některá spojení jistě varianty a transformace dovolují, oproti pravidelnému jazyku však jen velmi omezeně.

Každý frazém má svou základní podobu, tzv. **invariant**, který je tvarem bezpříznakovým a zároveň nejfrekventovanějším. Kromě něho může mít jednotlivý frazém i různé **varianty**. Ty jsou jeho příznakovými alternativními podobami, zachovávají však sémantickou i funkční identitu frazému. Na rozdíl od transformací jsou bezkontextové.

Variety frazému mohou být ustálené i neustálené (textové či autorské). Ustálené varianty se pak mohou mezi sebou lišit frekvenčně, stylově, územně či časově (podoba starší a mladší).

Jednou z častých variant v anglické IF je spojení typu **have (got) / with ...**
např. *have (got) / with a kick like a mule*
have (got) / with bats in the belfry
have (got) / with ants in one's pants
have (got) / with other / bigger fish to fry

Příkladem územně vázané varianty může být spojení *a big **fish** / **frog** in a small pond*, kdy varianta s *fish* se užívá v angličtině britské, zatímco výrazu *frog* se dává přednost v angličtině americké. Podobné užití má i spojení ***flog** / **beat** a dead horse*, kdy výraz *flog* je opět typický pro britskou angličtinu, zatímco *beat* pro angličtinu americkou.

Jiným příkladem lexikálních variant mohou být spojení

*be the cat's **pyjamas** / **whiskers***
*a dog's **breakfast** / **dinner***
*Shanks's **pony** / **mare***
*like a cat on hot **bricks** / a hot **tin roof** etc.*

Kromě existence řady variant může frazém podstupovat též nejrůznější **transformace**. Transformace se (na rozdíl od variant) liší od své báze funkcí a závislostí na kontextu. Formálně a sémanticky jsou však své bázi (invariantu) podobné.

Nejčastějšími transformacemi jsou transformace morfologické (gramatické), kdy spojení nabývají nejrůznějších gramatických podob podle zapojení do konkrétního kontextu. Měnit se může jejich číslo (např. *He was trying to ignore **the red herrings** and*

*get on with the story.*³), čas (např. *He smelt a rat, but he kept mum.*⁴), některé mohou tvořit též pasívum (např. *Buckets of crocodile tears have been shed at dozens of public rallies...*⁵). Většina idiomů však tyto transformace podstupovat nemůže (srovnej např. nemožnost tvorby plurálu u *smell a rat* či singuláru u *rain cats and dogs*, změny času u přísloví *The early bird catches the worm.* a podobně).

Kromě gramatických transformací jsou časté též transformace mezirovinné, kdy se výsledná transformace liší od své báze svou rovinnou příslušností. Příkladem transformací vzniklých z propozic mohou být frazémy

an early bird – ranní ptáče

(z propozice: *the early bird catches the worm – ranní ptáče dál doskáče*)

a bird in the hand

(z propozice: *a bird in the hand is worth two in the bush*)

birds of a feather

(z propozice: *birds of a feather flock together*)

count one's chickens

(z propozic: *don't count your chickens before they're hatched*)

Obvyklé bývají též transformace vnitrorovinné, které často postupují v sekvenci od přirovnání přes verbonominální frazém k frazému nominálnímu: *mít zrak jako ostrůž* → *mít ostrůž* zrak → *ostrůž* zrak (srov. Filipec, Čermák 1985).

Podobně tak nacházíme v angličtině spojení:

as busy as a bee → *a busy bee*

as solemn as an owl → *a solemn owl*

Jiným příkladem vnitrorovinné transformace může být nominalizace frazému:

grin like a Cheshire cat → *a Cheshire-cat grin*

Jak jsme nyní ukázali, jednotlivé frazémy mohou podstupovat nejrůznější transformace, přestože i ty jsou oproti možnostem pravidelného jazyka velmi omezené. Mnohá spojení však žádné takovéto změny či obměny nedovolují. Obecně pak platí, že čím méně variant a transformací mohou jednotlivé frazémy podstupovat, tím jsou idiomatičtější (viz též Filipec, Čermák 1985 či Fernando 1996).

³ COWIE, A. P., MACKIN, R., McCAIG, I. R. *Oxford Dictionary of English Idioms*, p. 477

⁴ COWIE, A. P., MACKIN, R., McCAIG, I. R. *Oxford Dictionary of English Idioms*, p. 506

⁵ FERNANDO, CH. *Idioms and Idiomaticity*, p. 50

Otázka variantnosti a transformací je poměrně složitá a pro nerodilého mluvčího obtížná. Jednotlivé transformace totiž není možné vytvářet libovolně. Napomoci nám mohou idiomatické slovníky, které se většinou otázkou variantnosti a transformací (alespoň těch nejčastějších) zabývají.

3 PRAKTICKÁ ČÁST

3.1 Frazémy a idiomy založené na názvech zvířat

V anglické i české IF se objevuje velké množství idiomů, jejichž součástí je název zvířete. Společně s člověkem tvoří jednu z nejčastějších a nejvýraznějších motivačních oblastí IF vůbec. Například v českých přirovnáních se setkáváme až s 20 procenty výrazů, jež v sobě zahrnují název zvířete.

Důvodem je výrazná spojitost života lidí se zvířaty, především domácími, s nimiž přicházel člověk každodenně do styku.

V anglickém jazyce jsem našla celkem **593 idiomů s názvy zvířat**, v češtině dokonce **1022**. Početní rozdíl mezi jednotlivými jazyky je způsoben především odlišným rozsahem zkoumaných materiálů, neboť anglické idiomatické slovníky reprezentují zpravidla pouze výběr těch nejfrekventovanějších idiomů. Ve skutečnosti tedy bude v anglickém jazyce počet idiomů s názvy zvířat pravděpodobně vyšší.

V nelezonych anglických idiomech jsem objevila celkem **141 druhů zvířat**, v českých idiomech **182**.

3.1.1 Frekvence výskytu jednotlivých zvířat v idiomech

Frekvenci výskytu jednotlivých zvířat v anglických a českých idiomech znázorňují následující tabulky:

Frekvence výskytu jednotlivých zvířat v anglických idiomech

Pořadí	Název zvířete	Počet	Příklad idiomu
1.	dog	61	<i>die like a dog</i>
2.	horse	41	<i>flog a dead horse</i>
3.	cat	37	<i>grin like a Cheshire cat</i>
4.	bird	30	<i>(as) free as a bird</i>
5.	fish	24	<i>a big fish in a little pond</i>
6.	pig, piggy	20	<i>buy a pig in a poke</i>
7.	lion	15	<i>(as) bold / brave as a lion</i>
	monkey	15	<i>monkey business</i>
8.	cock	14	<i>live like a fighting cock</i>

	duck	14	<i>a sitting duck</i>
9.	chicken	12	<i>be no (spring) chicken</i>
10.	goose	11	<i>not say boo to a goose</i>
	lamb	11	<i>(as) gentle as a lamb</i>
11.	sheep	10	<i>the black sheep (of the family)</i>
12.	mouse	9	<i>(as) poor as a church mouse</i>
13.	wolf	8	<i>cry wolf</i>
	worm	8	<i>a worm's-eye view</i>
14.	bull	7	<i>take the bull by the horns</i>
	crow	7	<i>as the crow flies</i>
15.	bee	6	<i>be the bee's knees</i>
	bug	6	<i>(as) snug as a bug in a rug</i>
	fly	6	<i>the fly in the ointment</i>
	hare	6	<i>(as) mad as a March hare</i>
	pigeon	6	<i>put the cat among the pigeons</i>
	rat	6	<i>smell a rat</i>
	snake	6	<i>a snake in the grass</i>
16.	animal	5	<i>a rare animal</i>
	bear	5	<i>like a bear with a sore head</i>
	beast	5	<i>a beast of burden</i>
	cow	5	<i>a sacred cow</i>
	donkey	5	<i>do the donkey work</i>
	pup, puppy, puppy-dog	5	<i>puppy love</i>
	turkey, turkey-cock	5	<i>(as) red as a turkey-cock</i>
17.	bat	4	<i>like a bat out of hell</i>
	dove	4	<i>as gentle as a dove</i>
	elephant	4	<i>see pink elephants</i>
	flea	4	<i>a flea in someone's ear</i>
	frog	4	<i>have a frog in one's throat</i>
	goat	4	<i>act the giddy goat</i>
	hen	4	<i>rare as hen's teeth</i>
	hog	4	<i>live high off the hog</i>
	lark	4	<i>(as) gay as a lark</i>
	owl	4	<i>a night owl</i>
	parrot	4	<i>sick as a parrot</i>
	rabbit	4	<i>breed like rabbits</i>
	swan	4	<i>someone's swan song</i>
	tiger	4	<i>fight like a tiger</i>
18.	ape	3	<i>go ape crazy</i>
	calf	3	<i>kill the fatted calf</i>
	fox	3	<i>(as) cunning as a fox</i>
	hawk	3	<i>watch (sb/sth) like a hawk</i>
	herring	3	<i>a red herring</i>

	hornet	3	<i>stir up a hornet's nest</i>
	hound	3	<i>one's faithful hound</i>
	kitten	3	<i>(as) weak as a kitten</i>
	mule	3	<i>(as) stubborn as a mule</i>
	ostrich	3	<i>like an ostrich (with its head in the sand)</i>
	swine	3	<i>cast pearls before swine</i>
19.	ass	2	<i>make an ass of oneself</i>
	beaver	2	<i>an eager beaver</i>
	butterfly	2	<i>break a butterfly on the wheel</i>
	camel	2	<i>the last straw that breaks the camel's back</i>
	clam	2	<i>shut up like a clam</i>
	cuckoo	2	<i>a cuckoo in the nest</i>
	dragon	2	<i>sow the dragon's teeth</i>
	fowl	2	<i>neither fish, flesh, fowl, nor good red herring</i>
	kangaroo	2	<i>a kangaroo court</i>
	mare	2	<i>a mare's nest</i>
	mole	2	<i>(as) blind as a mole</i>
	moth	2	<i>like a moth to a flame</i>
	newt	2	<i>(as) pissed as a newt</i>
	ox	2	<i>(as) strong as an ox</i>
	oyster	2	<i>the world is one's oyster</i>
	peacock	2	<i>(as) proud as a peacock</i>
	pony	2	<i>Shanks's pony</i>
	robin	2	<i>'Who killed Cock Robin?'</i>
	snail	2	<i>at a snail's pace</i>
	sprat	2	<i>a sprat to catch a mackerel</i>
	vulture	2	<i>a culture vulture</i>
	wasp	2	<i>a wasp waist</i>
	whale	2	<i>a sprat to catch a whale</i>
	wildcat	2	<i>a wildcat scheme</i>
20.	albatross	1	<i>an albatross round someone's neck</i>
	ant	1	<i>have ants in one's pants</i>
	bedbug	1	<i>crazy as a bedbug</i>
	bitch	1	<i>a son of a bitch</i>
	bunny	1	<i>not a happy bunny</i>
	canary	1	<i>like the cat that ate the canary</i>
	catbird	1	<i>in the catbird seat</i>
	cattle	1	<i>a cattle market</i>
	cockle	1	<i>warm the cockles (of sb's heart)</i>
	coot	1	<i>as bald as a coot</i>
	crab	1	<i>catch a crab</i>
	cricket	1	<i>(as) lively as a cricket</i>

crocodile	1	<i>shed crocodile tears</i>
deer	1	<i>like a deer caught in the headlights</i>
dodo	1	<i>(as) dead as the dodo</i>
drake	1	<i>play ducks and drakes with someone</i>
duckling	1	<i>an ugly duckling (becomes etc a swan)</i>
eagle	1	<i>an eagle eye</i>
eel	1	<i>(as) slippery as an eel</i>
fry	1	<i>small fry</i>
gander	1	<i>what's sauce for the goose is sauce for the gander</i>
gnat	1	<i>strain at a gnat and swallow a camel</i>
grasshopper	1	<i>knee-high to a grasshopper</i>
guinea pig	1	<i>a guinea pig</i>
halcyon	1	<i>halcyon days</i>
hedgehog	1	<i>as prickly as a hedgehog</i>
hoss	1	<i>cut the cackle (and come to the hosses)</i>
jay	1	<i>a jay-walker</i>
leech	1	<i>stick (to someone) like a leech</i>
lemming	1	<i>like a lemming</i>
leopard	1	<i>a leopard cannot change its spots</i>
limpet	1	<i>cling like a limpet</i>
lizard	1	<i>a lounge lizard</i>
lobster	1	<i>dress a lobster</i>
locust	1	<i>swarm like locusts</i>
lynx	1	<i>be lynx-eyed</i>
mackerel	1	<i>a sprat to catch a mackerel</i>
maggot	1	<i>have a maggot in one's brain</i>
magpie	1	<i>chatter like a magpie</i>
nightingale	1	<i>a Florence Nightingale</i>
petrel	1	<i>a stormy petrel</i>
phoenix	1	<i>arise like a phoenix from the ashes</i>
polecat	1	<i>stink like a polecat</i>
poodle	1	<i>nobody's poodle</i>
possum	1	<i>play possum</i>
prawn	1	<i>come the raw prawn</i>
rhinoceros	1	<i>have a skin like a rhinoceros</i>
sardine	1	<i>pack sb like sardines</i>
skunk	1	<i>drunk as a skunk</i>
sow	1	<i>you can't make a silk purse out of a sow's ear</i>
spider	1	<i>'Come into my parlour, said the spider to the fly'</i>
stag	1	<i>a stag party</i>

	stork	1	<i>King Log... King Stork</i>
	swallow	1	<i>one swallow does not make a summer</i>
	thrush	1	<i>(as) fat as a young thrush</i>
	turtle	1	<i>turn turtle</i>
	viper	1	<i>nurse a viper in one's bosom</i>
	weasel	1	<i>weasel words</i>
	whelk	1	<i>not be able to run a whelk-stall</i>

Frekvence výskytu jednotlivých zvířat v českých idiomech

Pořadí	Název zvířete	Počet	Příklad idiomu
1.	pes, pejsek, čokl	86	<i>(být) (někomu) věrný j. pes</i>
2.	kůň, koníček	43	<i>být hned na koni</i>
3.	prase, prasátko, čuně, čuník, selátko, svině, vepř	38	<i>být (tluský) j. prase / vepř / čuně</i>
4.	kočka	36	<i>prskat j. kočka</i>
5.	pták, ptáče, ptáček	31	<i>pohled z ptačí perspektivy</i>
6.	koza	24	<i>honit někoho j. nadmutou kozu</i>
	vůl	24	<i>korunovaný vůl</i>
7.	opice, vopice	22	<i>(být) drzý j. opice / stádo opic</i>
8.	lev	21	<i>bít se j. lev</i>
9.	had, hádě	20	<i>roztrhnout někoho j. hada</i>
	myš, myška	20	<i>být (tichý / zticha) j. myška</i>
10.	tele	18	<i>být v telecích letech</i>
	zajíc	18	<i>kupovat zajíce v pytli</i>
11.	ovce, ovečka	17	<i>chodit j. bludná ovce</i>
12.	blecha, bleška	15	<i>(být) šťastný j. blecha</i>
	husa	15	<i>husí kůže</i>
	kocour	15	<i>olizovat se j. kocour</i>
	ryba, rybička	15	<i>být (jen) malá ryba</i>
	žába, žabka	15	<i>žába (sedící) na prameni</i>
13.	kráva	14	<i>dojná kráva</i>
	vrabec, vrabeček	14	<i>vypravovat se j. vrabci z Čech</i>
14.	moucha	13	<i>(být) dotěrný j. moucha</i>
15.	beran, beránek	12	<i>být (tvrdohlavý / umíněný) j. beran</i>
16.	červ, červíček	11	<i>červ pochybnosti</i>
	mravenec, mraveneček	11	<i>hemžit se j. mravenci</i>
	vlk	11	<i>mít hlad j. vlk</i>
17.	drak	10	<i>být / řídit j. drak</i>
	osel, vosel	10	<i>(být) hloupý j. osel</i>
	sysel	10	<i>mít tváře j. sysel</i>

	zvíře	10	<i>velké zvíře</i>
18.	holub, holoubek	9	<i>točit se j. holub na báni</i>
	králík	9	<i>pokusný králík</i>
	medvěd	9	<i>medvědí služba</i>
	slepice	9	<i>vypadat j. zmoklá slepice</i>
	veš	9	<i>být j. veš v kožichu</i>
	vosa	9	<i>píchnout do vosího hnízda</i>
19.	býk, bejk	8	<i>bolí / pálí / štípe to j. bejk</i>
	kanec	8	<i>zválet něco j. kanec</i>
	kapr	8	<i>mlčet j. kapr</i>
	kohout	8	<i>dva kohouti na jednom smetišti</i>
	slon	8	<i>to je j. když dá slonovi malinu</i>
20.	kotě	7	<i>(být) hravý j. kotě</i>
	kozel	7	<i>starý kozel</i>
	laň, laňka	7	<i>být plachá j. laň</i>
	šváb	7	<i>slízet se / scházet se j. švábi na pivo</i>
21.	ježek	6	<i>mít vlasy na ježka</i>
	zvěř	6	<i>krmení dravé zvěře</i>
22.	hlemýžď	5	<i>pohybovat se hlemýždí rychlostí</i>
	hovado, hovádko	5	<i>dřít j. hovado</i>
	krtek	5	<i>být zalezlý j. krtek</i>
	kuře	5	<i>neublížit ani kuřeti</i>
	štěně	5	<i>(být) ospalý j. štěně</i>
23.	brouk	4	<i>vyhánět / vyhnat někomu brouky z hlavy</i>
	cvrček	4	<i>být (malý) j. cvrček</i>
	hroch	4	<i>mít hroší kůži</i>
	jelen	4	<i>koukat j. jelen</i>
	kachna	4	<i>kachní žaludek</i>
	klisna, kobyla	4	<i>řehtat se j. kobyla</i>
	kobylka	4	<i>sesypat se na někoho / něco j. kobylky</i>
	komár	4	<i>poslat někoho pro komáří sádlo</i>
	liška	4	<i>(být) chytrý / mazaný / lstivý j. liška</i>
	motýl, motýlek	4	<i>přelétavý motýl</i>
	páv, pávice	4	<i>nosit hlavu j. páv</i>
	rak	4	<i>být (červený) / zrudnout j. rak</i>
	sova, sůva	4	<i>nosit sovy do Athén</i>
	straka	4	<i>krást j. straka</i>
	štika	4	<i>nasadit štiku do rybníka</i>
	úhoř	4	<i>být (hladký / kluzký) j. úhoř</i>
valach	4	<i>(být) tlustý j. valach</i>	
24.	čáp	3	<i>mít nohy j. čáp</i>
	čuba, čubička	3	<i>plavat čubičku</i>
	gazela	3	<i>běžet j. gazela</i>

	havran	3	<i>mít vlasy černé j. havran</i>
	hrdlička	3	<i>cukrovat j. dvě hrdličky</i>
	hříbě, hříbátko	3	<i>pást hříbátka</i>
	chrt	3	<i>být (hubený) j. chrt</i>
	ještěrka	3	<i>ještěrcí jazyk</i>
	koroptev, koroptvička	3	<i>být čilá j. koroptvička</i>
	krocán	3	<i>zlobit se / hudrovat j. krocán</i>
	krokodýl	3	<i>ronit krokodýlí slzy</i>
	krysa	3	<i>kancelářská krysa</i>
	křeček	3	<i>být vzteklý / prskat j. křeček</i>
	kukačka	3	<i>nasadit někomu do hnízda kukaččí vejce</i>
	kvočna	3	<i>starostlivá kvočna</i>
	labuť	3	<i>labutí šje</i>
	mezek	3	<i>dřít j. mezek</i>
	můra	3	<i>slétají / stahují se k tomu j. můry k světlu</i>
	ohař	3	<i>mít čich j. ohař</i>
	orel	3	<i>orlí nos</i>
	ostříž	3	<i>(mít) zrak j. ostříž</i>
	pavouk	3	<i>být divný pavouk</i>
	pudl	3	<i>jádro pudla</i>
	rys	3	<i>vidět j. rys</i>
	saň	3	<i>vyřítit se na někoho j. (lítá / divá) saň</i>
	skřivánek	3	<i>vstávat se skřivánkem</i>
	sršáň / sršeň	3	<i>vyskočil j. když ho bodne sršeň</i>
	štěnice	3	<i>být (drzí / protivný) j. štěnice</i>
	tchoř	3	<i>smrdět j. tchoř</i>
	včela, včelička, včelka	3	<i>kouká j. by mu uletěly včely</i>
	vlaštovka	3	<i>první vlaštovka</i>
	želva	3	<i>být smutný / brečet j. želva</i>
25.	datel	2	<i>psát j. datel</i>
	dobytek	2	<i>chovat se dobytek</i>
	herynk	2	<i>jsou (tam) (namačkaní) j. herynci</i>
	holubice, holubička	2	<i>holubičí povaha</i>
	chroust	2	<i>přemýšlet o nesmrtelnosti chrousta</i>
	jehně	2	<i>být j. jehně</i>
	jezevec	2	<i>být (zalezlý) j. jezevec (v díře)</i>
	kanárek	2	<i>být (žlutý) j. kanárek</i>
	luňák	2	<i>mít oči / zrak j. luňák</i>
	mrož	2	<i>(mít) fousy / kníry j. mrož</i>
	nezmar	2	<i>být (j.) nezmar</i>
	pijavice	2	<i>(být) j. pijavice</i>
	pštros	2	<i>strkat hlavu do písku j. pštros</i>
	ropucha	2	<i>(být) ošklivá / škaredá j. ropucha</i>

	slaneček	2	<i>jsou tam namačkaní j. slanečci</i>
	soumar	2	<i>(být) naložený j. soumar</i>
	srna, srnka, srnec	2	<i>běhat / skákat j. srnka / srna</i>
	šnek	2	<i>lézt / táhnout se j. šnek</i>
	špaček	2	<i>tlouct špačky</i>
	tetřev	2	<i>tokat j. tetřev</i>
	tur	2	<i>řvát j. tur</i>
	vejr	2	<i>koukat / čumět j. vejr</i>
	veverka	2	<i>šplhat j. veverka</i>
	vrána	2	<i>bílá vrána</i>
	žížala	2	<i>být (hubený) j. žížala</i>
	žralok	2	<i>mít žraloka</i>
26.	bagoun	1	<i>být (tlustý) j. bagoun</i>
	bazilišek	1	<i>koukat / být j. bazilišek</i>
	buvol	1	<i>řvát j. buvol</i>
	dravec	1	<i>slétat se j. dravci na kořist</i>
	dromedár	1	<i>být naložený j. dromedár</i>
	drozd	1	<i>být (zmrzlý) j. drozd</i>
	dudek	1	<i>spát j. dudek</i>
	fena	1	<i>štěkat / být (na někoho) j. fena</i>
	fénix	1	<i>vzlétnout / zrodit se j. fénix (z popela)</i>
	gorila	1	<i>být j. gorila</i>
	hydra	1	<i>být j. hydra</i>
	hyena	1	<i>vrhnout se na někoho j. hyeny</i>
	chameleón	1	<i>měnit barvu / být j. chameleón</i>
	jepice	1	<i>jepičí život</i>
	jestřáb	1	<i>(mít) oči j. jestřáb</i>
	káčátko	1	<i>ošklivé káčátko</i>
	kamzík	1	<i>skákat / lézt j. kamzík</i>
	káně	1	<i>být (mokrý) / zmoknout j. káně</i>
	kavka	1	<i>oškubat někoho j. kavku</i>
	klíště	1	<i>držet se někoho / něčeho j. klíště</i>
	konipásek	1	<i>(mít) hlásek j. konipásek</i>
	kos	1	<i>být / bejt na něco kos</i>
	krkavec	1	<i>krkavčí máma / matka</i>
	křepelka	1	<i>být / běhat j. křepelka</i>
	kudlanka	1	<i>kudlanka nábožná</i>
	kůzle	1	<i>poskakovat / skákat j. kůzle</i>
	lasice, lasička, kolčava	1	<i>být (mrštný / hbitý) j. lasička / lasice</i>
	lelek	1	<i>chytat lelky</i>
	lišák	1	<i>být chytrý j. lišák</i>
	mník	1	<i>(být) čilý j. mník</i>
	netopýr	1	<i>být slepý j. netopýr</i>

orangutan	1	<i>(mít) ruce (vytahané) j. orangutan</i>
oř	1	<i>ocelový / železný oř</i>
papoušek	1	<i>opakovat něco (po někom) j. papoušek</i>
pavián	1	<i>řvát / vřestět / křičet j. pavián</i>
pulec	1	<i>(mít) oči j. pulec</i>
rorejs	1	<i>být / mít hlavu j. rorejs</i>
sardinka	1	<i>jsou tam (namačkaní) j. sardinky</i>
slavík	1	<i>zpívat j. slavík</i>
slimák	1	<i>lézt j. slimák</i>
sokol	1	<i>být bystrý / rychlý j. sokol</i>
sup	1	<i>vrhnout se na někoho / něco j. supi</i>
sýček	1	<i>zlověstný sýček</i>
šídlo	1	<i>být j. šídlo</i>
škvor	1	<i>nasadit někomu škvora do ucha</i>
štír	1	<i>být j. štír</i>
tasemnice	1	<i>je to (dlouhé) j. tasemnice</i>
treska	1	<i>(být) vysušený / vyschlý j. treska</i>
velbloud	1	<i>dělat / udělat z komára velblouda</i>
volavka	1	<i>dělat (někomu) volavku</i>
vyžle	1	<i>být j. vyžle</i>
zmije	1	<i>bejt (pěkná) zmije</i>
žirafa	1	<i>mít krk j. žirafa</i>
žluva	1	<i>být j. žluva</i>

Nejfrekventovanějšími zvířaty se v obou jazycích ukázala **zvířata domácí či domestikovaná**, tedy taková, s nimiž člověk přicházel ve svém každodenním životě nejčastěji do styku. Vůbec nejčastějším zvířetem v angličtině i češtině je **pes**. V angličtině jsem zaznamenala celkem 61 idiomů s tímto pojmenováním, v češtině 86. Vysoká frekvence výskytu je mimo jiné podporována i výrazným významem symbolickým tohoto zvířete. Tradičně bývá pes spojován např. s *věrností* (srov. *být (někomu) věrný jako pes*), *hladovostí* (*být hladový jako pes*), často bývá též považován za *oběť špatného zacházení* (*zbít / seřezat někoho jako psa*).

Druhým nejčastějším zvířetem je opět shodně v obou jazycích **kůň** (v angličtině v 41 případech, v češtině v 43).

U třetího místa se angličtina a čeština rozcházejí. Zatímco v anglické IF je třetím nejfrekventovanějším zvířetem **kočka** (celkem ve 37 idiomech), v češtině se na třetím místě objevuje **prase** (celkem ve 38 idiomech), teprve poté následované kočkou. Pokud

bychom však připočetli ke kočce též kocoura, došli bychom v češtině k číslu 50, čímž bychom se posunuli už na druhé místo, tedy hned za psa.

Kromě zvířat domácích se na předních místech objevují též **zvířata**, s nimiž se můžeme nejčastěji setkat **ve volné přírodě**, např. **pták** (ve 30 anglických a 31 českých idiomech) či **ryba**.

Nejméně zastoupenými zvířaty jsou **zvířata cizokrajná, exotická**. V anglické IF je to např. sup, krokodýl, nosorožec či velbloud, v české např. hyena, žirafa, orangutan či chameleón (pouze v jednom, nejvýše dvou idiomech).

Kromě těchto zvířat se v anglické i české IF vyskytují **zvířata mytická, pohádková** či **vyhynulá**, např. fénix, hydra, bazilišek či dodo (opět pouze po jednom idiomu).

Obecně platí, že nejčastějšími zvířaty v IF jsou zvířata člověku nejbližší, s nimiž měl možnost se každodenně setkávat nebo taková, jež mají pro člověka nějaký výrazný, nápadný znak či vlastnost.

3.1.2 Porovnání zvířecích názvů v anglických a českých idiomech

Zvířata objevující se pouze v anglických idiomech, zatímco v českých chybí:

albatross	jay	prawn
beaver	kangaroo	rhinoceros
clam	lemming	robin
cockle	leopard	skunk
coot	mackerel	sprat
crab	newt	stormy petrel
dodo	oyster	tiger
guinea pig	pony	whale
halcyon	possum	whelk

Zvířata vyskytují se v českých idiomech, na něž jsem v anglické IF nenarazila (je možné, že jsou též její součástí, ale v rámci zkoumaných materiálů jsem se s nimi nesešla):

bagoun	kavka	sýček
bazilišek	konipásek	sysel
buvol	koroptev	šídlo
datel	kos	škvor
dudek	křeček	špaček
gazela	křepelka	štika
gorila	kudlanka	štír
havran	lelek	šváb
hroch	luňák	tasemnice
hydra	mník	tetřev
hyena	mrož	treska
chameleón	nezmar	vejr
chroust	orangutan	veverka
jepice	pavián	volavka
kamzík	pulec	vyžle
káně	ropucha	žirafa
kapr	rorejs	žluva

Poměrně zajímavé se ukazuje porovnání jednotlivých druhů zvířat, jež jsou součástí anglických a českých idiomů. Přestože počet mnou nalezených zvířat v českých idiomech byl vyšší než v idiomech anglických, objevuje se v anglické IF řada zvířat, jež v českých idiomech chybí.

Ve většině případů se jedná o zvířata spojená s vodou, především s mořem: **clam, cockle, crab, mackerel, oyster, prawn, sprat, stormy petrel** (mořský pták), **whale** či **whelk**.

Příčina této odlišnosti je zřejmá. Zatímco pro obyvatele Čech byla řada těchto zvířat pravděpodobně neznámá, obyvatelé Velké Británie, jako přímořské země, se s nimi setkávali zcela běžně a mohli je tak zapojit do vlastní frazeologie.

Další skupinou zvířat jsou zvířata spojená s anglicky mluvícími zeměmi: např. **possum** – zvíře žijící na území Austrálie a Nového Zélandu, **skunk** – vyskytuje se především v Severní Americe, **guinea pig** – původem z Ameriky, v Evropě chováno hlavně ve Velké Británii, **kangaroo** – vačnatec žijící v Austrálii a na přilehlých ostrovech, **pony** – využívaný hojně ve Velké Británii či **dodo** – vyhynulý pták žijící kdysi na ostrově Mauritius, jenž patřil pod britskou nadvládu.

S anglicky mluvícími zeměmi, konkrétně pak s anglickou kulturou, je spojen **albatross**, jenž se do anglické idiomatiky dostal díky význačnému básníkovi období romantismu, Samuelu Tayloru Coleridgeovi.

3.1.3 Více zvířat v jednom idiomu

V angličtině i češtině se objevuje řada idiomů, jejichž součástí je více zvířat na jednu idiomatickou jednotku. Celkem ve 36 anglických idiomech a jejich 2 variantách se vyskytly dvě či tři zvířata na jedno spojení:

1) Dvě zvířata v jednom idiomu

a) dvě stejná zvířata v jednom idiomu:

dog eat dog

dog doesn't eat dog

b) dvě různá zvířata v jednom idiomu:

the **birds** and the **bees**

the early **bird** catches the **worm**

like the **cat** that ate the **canary**

(have / lead) a **cat-and-dog** life

fight like **cat** and **dog**

when / while the **cat's** away, the **mice** will play

(play) a **cat-and-mouse** game

rain / pour **cats** and **dogs**

put / set the **cat** among the **pigeons**

a **cock** and **bull** story

a **dog** and **pony** show

let the **dog** see the **rabbit**

play **ducks** and **drakes** with

an ugly **duckling** (becomes etc a **swan**)

neither **fish** nor **fowl** / neither **fish**, flesh nor good red **herring**

(all) sb's **geese** are **swans**

strain at a **gnat** (and swallow a **camel**)

(what is) sauce for the **goose** is sauce for the **gander**

hare and hounds

run with the **hare** and hunt with the **hounds**

hawks and doves

like a **hen** with one **chicken**

March comes in like a **lion** and goes out like a **lamb**

the **lion** lies down with the **lamb**

separate / tell the **sheep** from the **goats**

one may / might as well be hanged / hung for a **sheep** as a **lamb**

a **sheep** in **wolf**'s clothing

'Come into my parlour, said the **spider** to the **fly**.'

a **sprat** to catch a **mackerel** / **whale**

all your **swans** are **geese**

a **wolf** in **sheep**'s clothing

2) Tři zvířata v jednom idiomu

neither **fish**, flesh, **fowl**, nor good red **herring**

frogs and **snails** and **puppy-dogs**' tails / **rats** and **snails** and **puppy-dogs**' tails

V českých idiomech se objevilo více zvířat na jednu idiomatickou jednotku pouze v 11 spojeních:

být / bejt **vlk** v rouše **beránčím**

štika mezi **kapry**

učit starého **kocoura myši** chytat

být na sebe / snášet se / mají se rádi j. **kočka** a **pes**

číhat na něco / někoho j. **kočka** na **myš**

hrát si / pohrávat si s někým j. **kočka** s **myší**

mají se rádi j. **kočka** s **myší**

přenášet / nosit / tahat něco / někoho j. **kočka kot'ata**

dělat / udělat z **komára velblouda**

udělat něco tak, aby se **vlk** nažral a **koza** zůstala celá

vymámit z jalové **krávy tele**

3.1.4 Zvířata bájná, pohádková a vyhynulá

a) Zvířata vyskytující se v anglických idiomech

DODO – Vyhynulý nelétavý pták, který žil do poloviny sedmnáctého století na ostrově Mauritius. Patřil do čeledi holubovitých, velký byl okolo jednoho metru a vážil kolem dvaceti kilogramů.

Užit je v příznačném přirovnání:

(as) dead as the dodo = no longer in existence; very much out of date

např. *Even the briefest glance at Bruce's life reveals the great gulf that divides us from the privileged classes of eighteenth century England. He belongs to a world that seems to us now as dead as the dodo.*

(Cowie, Mackin, McCaig 2009:19)

DRAGON – Mytické zvíře, jež nalézáme kromě pohádek i v řeckém mýtu, v němž má původ i následující idiom. Vypráví o zakladateli Théb Kadmovi, který zasadil dračí zuby, z nichž vyrostli ozbrojení bojovníci.

sow the dragon's / dragons' teeth = do sth, though this may not be one's intention, that causes future trouble

např. *But the danger is that Mrs Thatcher will try, that she will sow dragon's teeth among the resentful middle classes, that she will, in short, sharpen appetites that she cannot satisfy.* (ibid: 512)

HALCYON – Halcyon je řecký název pro ledňáčka. Podle antického mýtu byli Alkyoné, dcera vládce větrů, společně se svým manželem proměněni bohy v ledňáčky. Věřilo se, že si tito ptáci staví svá hnízda na moři vždy sedm dní před zimním slunovratem a poté dalších sedm dní sedí na vejcích. K tomu jim bohové zajišťovali klidné a mírné počasí bez bouří, větrů a vln. Obecně je tedy toto období považováno za klidný a pokojný čas, což se odráží i v následujícím idiomu:

halcyon days = times that are remembered as being happy, contented, or perfect

např. *It was easier to live comfortably with only a small income during the halcyon days before the war.* (Long 1989:141)

PHOENIX – Mytický pták, jediný svého druhu, který se na konci svého života spálí a poté opět vstává z vlastního popela (viz níže).

Nacházíme jej v idiomu:

(arise / rise like) a phoenix from the ashes = (be) (like) sb / sth reborn after apparent death or destruction

např. *Hunslet RL Football Club has arisen like a phoenix from the ashes, and under brand new management to boot.* (Cowie, Mackin, McCaig 2009:454)

b) Zvířata vyskytující se v českých idiomech

BAZILIŠEK – Bájný netvor vyskytující se již v řecké mytologii. Jde o jedovatého a nebezpečného okřídleného ještěra, který je schopný svým pohledem zabít.

Nalézáme jej v přirovnání:

koukat / být j. bazilišek = dívat se jedovatě, zlomyslně a pronikavě; popřípadě zálučně, pokrytecky (zpravidla o nesympatickém, nepřátelsky nakloněném člověku)

např. *Nevím, co jsem jí udělal, ale když ji potkám, kouká jako bazilišek a na pozdrav ani neodpoví.* (Čermák 1983:39)

DRAK – Mytické zvíře vyskytující se v nejrůznějších pohádkách, pověstech či lidových příbězích. Zpravidla mívá podobu okřídleného ještěra s větším počtem hlav.

Nacházíme jej v celé řadě idiomů:

být / řídit jako drak, být do práce jako drak aj.

Pro samici pak užíváme výrazu SAŇ, taktéž hojně se vyskytujícího v české IF:

být / vyřítit se na někoho j. (lítá / divá) saň = chovat se k někomu zle, nemilosrdně, rozzuřeně, nadávat mu (zpravidla o ženě)

FÉNIX – Fénix byl posvátným legendárním ptákem, který žil pět set let, poté se sám spálil a opět zrodil z vlastního popela. Představuje symbol věčného obrozování a návratu světa k původnímu „dobrému“ stavu.

Nacházíme jej v přirovnání:

vzlétnout / zrodit se j. fénix (z popela) = mít v sobě velkou, nezničitelnou sílu k životu a být schopen rychle nahradit své ztráty a znovu se překvapivě a

velkolepě rozvíjet (zpravidla užíváme o člověku, národu aj. v souvislosti s těžkou zkouškou, válkou apod.)

např. *Město válkami zcela zničené se znovu zrodilo jako fénix a svou skvělostí i významem brzy stanulo v čele ostatních řeckých obcí.* (Čermák 1983:101)

HYDRA – Hydra (lernská) byla mytická obluda s hadím tělem a devíti dračími hlavami. Ničila své okolí, lidé ji však nedokázali porazit. Za každou uřatou hlavu jí vždy narostly dvě další. Přemohl ji až Héraklés.

Nacházíme ji v přirovnání:

být j. hydra = být velmi mocný a šířit se, množit se a zachvacovat svým vlivem stále více lidí, území apod. a být jen těžko porazitelný (užívá se zpravidla pro společenský krajně negativní jev, hnutí, válku, zlořád apod.)

např. *Fašismus se jako hydra šířil celým tehdejším Německem.* (ibid:128)

3.2 Původ některých zvířecích idiomů

Tuto kapitolu věnujeme původu některých zvířecích idiomů. Přestože je dnes původ řady idiomů již málo čitelný a málo jasný, existuje velké množství idiomatických spojení, u nichž je možné původ poměrně dobře vysledovat.

Původ jednotlivých idiomů souvisí též úzce s jejich mezinárodním rozšířením či naopak s národní specifičností. Například idiomy vycházející z Bible, řečtiny či latiny je možné najít v mnoha evropských jazycích. Jejich užívání není tedy spjato pouze s jedním konkrétním národem či jazykem, ale je rozšířeno na mnohem širší kulturní oblast.

Společný původ, a tedy i shodnost idiomů v anglickém a českém jazyce, je možné sledovat u idiomů vycházejících

- z Bible:

např. <i>cast pearls before swine</i>	<i>házet perly sviním</i>
<i>the lion's den</i>	<i>jáma lvová</i>
<i>Daniel in the lion's den</i>	<i>Daniel v jámě lvové</i>
<i>like a lamb to the slaughter</i>	<i>jako beránek na porážku</i>
<i>a wolf in sheep's clothing</i>	<i>vlk v rouchu / rouše beránčím</i>

worship the golden calf

klanět se zlatému teleti

- z Ezopových bajek:

např. *the lion's share*

lví podíl

- z antických mýtů:

např. *rise like a phoenix from the ashes*

*vzlétnout / zrodit se jako fénix
(z popela)*

swan song

labutí píseň

a Trojan horse

trojský kuň

- ze světové literatury:

např. *an ugly duckling*

ošklivé káčátko

Národně specifické, a tedy i rozdílné jsou idiomy typické pouze pro určitou kulturní a jazykovou oblast. V anglickém jazyce jsou to například:

fight like Kilkenny cats (Kilkenny je irské město, odtud původ idiomu)

grin like a Cheshire cat (z knihy britského spisovatele Lewise Carrola)

the world is your oyster (z komedie Williama Shakespeara)

Excerpované anglické idiomy můžeme rozdělit celkem do osmi oblastí podle jejich společného původu. Samozřejmě jde jen o omezený výběr idiomů, oblastí je ve skutečnosti mnohem více. Pro ilustraci však postačí tyto:

1) Bible:

cast pearls before swine

Daniel in the lion's den

the fly in the ointment

kill the fatted calf

a leopard does not / cannot change its spots

like a lamb / sheep to the slaughter

the lion's den

the lion lies down with the lamb

separate the sheep from the goats

strain at a gnat and swallow a camel

a wolf in sheep's clothing

worship the golden calf

2) Ezopovy bajky:

be made a cat's paw of

cry wolf (The Shepherd's Boy)

a dog in the manger

Don't count your chickens before they're hatched. (The Milkmaid and her Pail)

fine feathers make fine birds (The Peacock and the Jay)

kill the goose that lays the golden eggs

King Log... King Stork

the lion's share

3) Antické báje a mýty:

halcyon days

rise like a phoenix from the ashes

sow the dragon's / dragons' teeth

a Trojan horse

4) Antičtí autoři:

Aristophanes: *cloud cuckoo land* (komedie: Ptáci)

Decimus Iunius Juvenalis: *a rare bird* (z latinského *rara avis*)

Horatius: *the mountain labours and brings forth a (ridiculous) mouse*

Vergilius: *a snake in the grass* (Aeneis)

5) Britští autoři:

Robert Burns:

the best laid schemes of mice and man (báseň: To a Mouse)

Lewis Carroll:

as mad as a March Hare (Alice in Wonderland)

grin like a Cheshire cat (Alice in Wonderland)

Samuel Taylor Coleridge:

an / the albatross round / about someone's neck (báseň: The Ancient Mariner)

Alexander Pope:

break a butterfly on a wheel

Sir Walter Scott:

beard the lion in his den

William Shakespeare:

care killed the cat (Much Ado about Nothing)

every dog has its day (Hamlet)

scotch a / the snake (Macbeth)

the world is one's oyster (The Merry Wives of Windsor)

Robert Southey:

the chickens come home to roost

6) Pohádky:

Beauty and the Beast

a big bad wolf

an ugly duckling (Hans Christian Andersen: The Ugly Duckling)

7) Dětské říkanky:

all the King's horses and all the King's men can't / couldn't do sth

frogs and snails and puppy-dogs' tails / rats and snails and puppy-dogs' tails

8) Výroky známých osobností:

americký prezident Abraham Lincoln: *change horses in midstream*

čínský vůdce Mao-Tse-tung: *a paper tiger*

3.3 Dělení a klasifikace frazémů

Frazémy jsou po strukturní stránce velmi rozmanitá spojení, s nimiž je možné se setkat téměř na všech jazykových rovinách. Mohou mít podobu jednoho slova, slovního spojení, věty či spojení více vět (srov. Filipec, Čermák 1985, Fernando 1996).

Podle jazykových rovin rozdělujeme frazémy na lexikální, kolokační, propoziční a polypropoziční.

FRAZÉMY LEXIKÁLNÍ

Jde o kombinaci volných morfémů, mají formu **složeniny**. Význam idiomatických složenin není možné derivovat z významů jednotlivých komponentů.

Nejčastěji mají podobu

- substantiva: *a fire-bug*
- adjektiva: *chicken-hearted*
- verba: *to frogmarch*

FRAZÉMY KOLOKAČNÍ

Jde o spojení více lexémů, které samy o sobě ještě netvoří větu.

Rozlišujeme

- substantivní fráze: *a dog in the manger*
- adjektivní fráze: *as cunning as a fox*
- verbální fráze: *bell the cat*
- adverbiální fráze: *like a scalded cat*
- předložkové fráze: *at a snail's pace*

Tato skupina tvoří nejvýraznější a nejpočetnější oblast IF.

FRAZÉMY PROPOZIČNÍ

Jsou tvořeny kombinací lexémů či kolokací, mají formu věty.

Např. *Never look a gift horse in the mouth.*

Darovanému koni na zuby nekoukej.

FRAZÉMY POLYPROPOZIČNÍ

Jsou tvořeny kombinací propozic.

Dělíme je na

- polypropoziční frazémy **monosubjektové** (vázány na jediného mluvčího)
- polypropoziční frazémy **intersubjektové** (vztahující se k více mluvčím)

Např. *You can take a horse to the water, but you can't make him drink.*

3.3.1 Frazémy lexikální

Lexikální frazémy mají podobu složeniny, podle Františka Čermáka (1985) též derivátu. Protože je však dle Makkaie (1972) podmínkou idiomatičnosti výrazu jeho významová nerozložitelnost a neodvoditelnost, vlastnost, která u odvozenin chybí, budeme se nadále zabývat jen idiomatičnými složeninami.

V anglické IF jsem se setkala mezi jinými s následujícími lexikálními frazémy s názvy zvířat, jež jsem rozdělila na:

Substantiva: <i>a cat-call</i>	pískání vyjadřující nelibost
<i>a cat-o'nine-tails</i>	devítiočasá kočka (důtky)
<i>a copy-cat</i>	otrocký napodobitel
<i>a dog-collar</i>	kněžský kolárek
<i>a fire-bug</i>	pyroman
<i>the goose-step</i>	vojenský parádní krok
<i>a horse-laugh</i>	hlasitý smích, řehot
<i>horseplay</i>	hrubý žert
<i>a jail-bird</i>	kriminálník, notorický zločinec
<i>a jay-walker</i>	neukázněný chodec
<i>a lion-hunter</i>	lovec celebrit
<i>love-birds</i>	zamilovaný pár, hrdličky
<i>puppy-fat</i>	dětská baculatost
<i>a road-hog</i>	bezohledný řidič, pirát silnic
<i>a scapegoat</i>	obětní beránek
<i>a scarecrow</i>	strašák na ptáky

Adjektiva:	<i>chicken-hearted</i>	bázlivý, zbabělý
	<i>dog-eared</i>	mající oslí uši (ohnuté rohy papíru)
	<i>hare-brained</i>	ztřeštěný, splašený
	<i>lynx-eyed</i>	bystrozraký
Verba:	<i>to frogmarch</i>	vléci někoho za ruce a nohy, obličejem dolů
	<i>to pigeon-hole</i>	odložit, odsunout, dát k ledu

3.3.2 Frazémy kolokační

Kolokační frazémy jsou tvořeny kombinací lexémů, které jako celek ještě netvoří větu. Tato oblast je v anglické IF nejčastější a zároveň nejpestřejší. Jako příklad nám mohou posloužit následující kolokační frazémy:

Substantivní fráze

<i>a dog in the manger</i>	člověk, který sobecky brání druhým mít z něčeho užitek nebo se z něčeho těšit, protože to nemůže mít sám
<i>a mare's nest</i>	úžasný a překvapivý objev, událost apod., jež se ukáže být falešná či mylná
<i>a white elephant</i>	velmi drahá věc, která je nepotřebná a která svému majiteli působí spíše potíže
<i>a one-horse race</i>	soutěž, boj apod., jež je předem vyhraný, protože jedna ze stran je oproti ostatním příliš silná
<i>a snake in the grass</i>	člověk se špatnými úmysly, jenž je nesnadno poznatelný, skrytý nepřítel
<i>a cock and bull story</i>	vymyšlená, zpravidla za vlasy přitažená historka

Adjektivní fráze

<i>(as) lively as a cricket</i>	čilý, veselý, živý, aktivní
<i>(as) gay as a lark</i>	veselý, bezstarostný
<i>(as) fat as a young thrush</i>	baculatý, buclatý
<i>(as) timid as a mouse</i>	bázlivý, plachý, bojácný
<i>(as) obstinate as a donkey</i>	tvrdohlavý, umíněný, paličatý

(as) nervous as a kitten   nervózní, neklidný

Verbální fráze

<i>bell the cat</i>	podstoupit nebezpečí za účelem pomoci druhým
<i>have etc ants in one's pants</i>	být nepokojný, rozrušený
<i>do the donkey work</i>	dělat velmi těžkou, namáhavou práci
<i>cook one's / sb's goose</i>	zničit vlastní šance nebo šance jiných na úspěch
<i>smell a rat</i>	mít podezření, že se něco nekalého děje
<i>cry stinking fish</i>	mluvit negativně o své vlastní práci, rodině, snahách apod. a tím si ubližovat
<i>cry wolf</i>	dělat falešný poplach

Předložkové fráze

(Ve větě mají tato spojení zpravidla funkci adjunktu či komplementu.)

<i>like a bull at a gate</i>	agresivně, rázně, prudce, energicky
<i>like a bat out of hell</i>	velmi rychle, vysokou rychlostí
<i>like the cat that stole the cream</i>	spokojeně, samolibě
<i>like a dog with two tails</i>	pyšně, spokojeně, radostně

3.3.3 Frazémy propoziční

Frazémy propoziční jsou po formální stránce již hotovou promluvou, mají podobu celé věty. Na rozdíl od frazémů kolokačních je pro ně charakteristická existence pevného subjektu. Z tohoto důvodu je možné je zkoumat (na rozdíl od předcházejících typů) po stránce syntaktické. Vyznačují se velmi nízkou, popřípadě nulovou možností paradigmatické obměnitelnosti, do kontextu vstupují jako celek.

Nejčastěji mají podobu

- **přísloví** – Přísloví chápeme jako průpovědi s etickým či mravním naučením, které kategorizují jistou situaci poukazem na tradovanou zkušenost (srov. Filipec, Čermák 1985, Hauser 1986).
např. *Starého psa novým kouskům nenaučíš.*

- **pořekadla** – Pořekadla pojmenovávají a obvykle i hodnotí situaci či charakterizují osobu.
např. *My o vlku a vlk za humny.*
- **pranostiky** – Pranostiky podávají zkušenost o vztahu roční doby k počasí a přírodním jevům.
např. *Na Nový rok o slepičí krok.*
- **citátu** – Citáty jsou výroky známých osobností (historických, literárních apod.), jež se váží k určité konkrétní situaci. Někdy bývají citovány v původním jazyce, častěji se však užívají v doslovném překladu.
např. *Not a mouse stirring.* (William Shakespeare: Hamlet)

Po formální stránce můžeme propoziční frazémy dělit na

- indikativní (nejčastější) – např. *Barking dogs seldom bite.*
- imperativně vokativní – např. *Hold your horses!*
- interogativní – např. *Can a duck swim?*

V anglické IF jsem mezi jinými našla tyto propoziční frazémy:

a) indikativní

The law is an ass.

The early bird catches the worm.

Fine feathers make fine birds.

Birds of a feather flock together.

Curiosity killed the cat.

All cats are grey in the dark.

A cat may look at a king.

Care killed the cat.

You can't teach an old dog new tricks.

Barking dogs seldom bite.

Dog does not eat dog.

Every dog has his / its day.

Never look a gift horse in the mouth.

A leopard cannot change its spots.

The best-laid schemes of mice and men (gang aft agley).

Little pigs have long ears.

One swallow doesn't make a summer.

b) interogativní

Can a duck swim?

'Who killed Cock Robin?'

3.3.4 Frazémy polypropoziční

Polypropoziční frazémy monosubjektové

Polypropoziční frazémy monosubjektové jsou tvořeny kombinací alespoň dvou propozic, jež se v komunikaci vztahují pouze k jedinému mluvčímu. Mají formu souvětí (souřadného či podřadného). Stejně jako frazémy propoziční vyjadřují nejčastěji přísloví.

It is the last straw that breaks the camel's back.

When / while the cat's away, the mice will play.

Don't count your chickens before they're hatched.

Give a dog a bad / ill name and hang him.

Love me, love my dog.

The dog it was that died.

There are as good fish in the sea as ever came out of it.

What is sauce for the goose is sauce for the gander.

First catch your hare, then cook him.

You can't run with the hare and hunt with the hounds.

You can take a horse to the water, but you can't make him drink.

If wishes were horses, (then) beggars would ride.

March comes in like a lion and goes out like a lamb.

If you pay peanuts, you get monkeys.

The mountain labours and brings forth a (ridiculous) mouse.

Pigs might / could fly if they had wings.

'Come into my parlour, said the spider to the fly.'

Polypropoziční frazémy intersubjektové

Polypropoziční frazémy intersubjektové jsou tvořeny taktéž kombinací alespoň dvou propozic, na rozdíl od frazémů monosubjektových jsou však v komunikaci pronášeny alespoň dvěma mluvčími. Někdy se nazývají též kulturní idiomy, neboť jejich užití je z velké míry dáno jazykovou a společenskou kulturou.

Řadíme mezi ně

- korelované pozdravy
- zdvořilostní fráze
- kontaktní formule
- žertovné (a jiné) reakce a repliky
- intersubjektové anekdoty, hádanky aj.

Příkladem intersubjektového frazému, v němž nacházíme název zvířete, může být žertovná replika na otázku Proč?:

A: Proč? B: Pro slepičí kvoč!

Mezi anglickými idiomy se mi bohužel žádný polypropoziční frazém intersubjektový, jenž by obsahoval zvířecí název, nepodařilo objevit.

3.4 Přirovnání s názvy zvířat

Zvláštní pozornost věnujeme přirovnáním s názvy zvířat. Důvodem je jejich hojné zastoupení jak v anglickém, tak českém jazyce, kde tvoří jednu z nejvýraznějších skupin mezi přirovnáními vůbec.

Přirovnání, v anglickém jazyce označované jako **simile** či **comparison**, je podle Františka Čermáka „ustálené a idiomatické pojmenování sloužící k označení a hodnocení (především) podobnostního vztahu mezi jménem (substantivem), určeným v konkrétním kontextu, a předem daným modelem“. (Čermák 1983:466)

Sémantická struktura přirovnání se pak skládá z následujících komponentů (srov. Filipec, Čermák 1985):

/Kd/ – R – (Tk) – k – Kt

např. *Marie (Kd) je (R) pilná (Tk) jako (k) včelička (Kt).*

Mary (Kd) is (R) as busy (Tk) as (k) a bee (Kt).

kde jednotlivé prvky označují:

/Kd/ = comparandum – referent, který je určován vždy až konkrétním kontextem

Je to nominální výraz, k němuž se celé vlastní přirovnání vztahuje a který je jím ozřejmován.

např. */Lucie/ je pilná jako včelička.*

R = relátor – relační prvek obvykle verbální povahy, jenž dodává idiomu povahu predikátu

např. */Lucie/ je pilná jako včelička; /Lucie/ dupe jako slon.*

(Tk) = tertium comparationis – určitý znak, rys, vlastnost apod., která je společná komparandu i komparátu, na jejímž základě je vytvářen vlastní vztah podobnosti. Tk může být vyjádřeno buď explicitně (např. *být pyšný jako páv*), nebo může splývat s relátorem (např. *smrdět jako tchoř* – tj. R = být + Tk = *smradlavý*).

k = komparátor – formální znak přirovnání, který obecně vyjadřuje podobnostní vztah mezi komparandem a komparátem. V češtině bývá obvykle vyjádřen výrazy **jak / jako** (např. *být pilný jako včelička*), v anglickém jazyce pak pomocí **like** či **(as) ... as** (např. *work like a beaver, (as) busy as a bee*).

Kt = comparatum – zobecněný, obvykle známý model, pomocí něhož je kontextem daný referent (Kd) ozřejmován. Tvoří vlastní jádro přirovnání. Kt nemusí být vyjádřeno vždy pouze jedním lexémem, ale též spojením slov či větou (srov. */Petr/ je líný jako veš x je hubený, jako by cvrčky louskal.*).

Zatímco komparandum je výrazně antropocentrické (až z 80 % jej tvoří člověk), motivace komparata bývá různá. Jednu z největších a nejvýznamnějších motivačních oblastí tvoří právě živočichové (až 20 % veškerých přirovnání).

Přestože jako referent se živočichové vyskytují jen zřídka (přirovnání specifická pouze pro zvířata čeština vůbec neobsahuje), nacházíme v komparatu českých přirovnání více než sto padesát různých druhů zvířat a živočichů. Vedle antropocentrismu tu jde tedy i o jistý projev animocentrismu.

Podobnost, vyjadřovaná přirovnáním, je téměř vždy doprovázena i pragmatickým vztahem evaluativním (např. *mít nožky jako laňka* – pochvalné) či důrazem, u něhož bývá často vlastní podobnost odsunuta do pozadí (např. *bolí to jako prase* – velmi intenzivně).

Po formálně stránce mívají přirovnání nejčastěji podobu **kolokace** (1), mohou být však též **propozicí** (2):

ad 1) *být chudý jako kostelní myš*

ad 2) *Je to j. když píchne do vosího hnízda.*

V přirovnáních se můžeme často setkat též s aliterací a rýmem, jež napomáhají jejich snazšímu zapamatování a podporují jejich ustálenost:

aliterace: (as) *blind as a bat*
(as) *busy as a bee*
(as) *dead as a / the dodo*
(as) *fit as a flea*
(as) *proud as a peacock*

rým: (as) *drunk as a skunk*
(as) *sick as a pig*
(as) *snug as a bug in a rug*

V anglických idiomatických slovnících jsem našla celkem **130 přirovnání** obsahujících název zvířete, v českém jazyce pak **599** zvířecích přirovnání. Nepoměrnost mezi jednotlivými jazyky je způsobena především rozsahem excerpovaných slovníků. Zatímco anglické idiomatické slovníky, jak již bylo zmíněno, reprezentují pouhý výběr nejfrekventovanějších idiomatických spojení, Slovník české frazeologie a idiomatiky (1983) věnuje problematice přirovnání celý první, téměř pět seti stránkový svazek.

Mezi nalezenými přirovnáními se vyskytlo celkem **67 druhů zvířat** v anglickém jazyce, v českém jazyce pak **166**.

Velké množství zvířecích přirovnání v obou jazycích pak svědčí o hojném zastoupení zvířat v přirovnáních vůbec.

Formální stránka anglických přirovnání s názvy zvířat

Nalezená anglická přirovnání jsem po formální stránce rozdělila na přirovnání užívající komparátor **as** (1) a přirovnání s komparátorem **like** (2). Podle společné struktury jsem pak jednotlivá spojení zařadila do následujících skupin se shodnými strukturními vzorci:

ad 1) Frazémy s komparátorem „as“

Vůbec nejčastějším strukturním vzorcem anglických přirovnání je typ:

(as) + Adjective + as + (a/the) + Noun

as bald as a coot

(as) blind as a bat / mole

(as) bold / brave as a lion

(as) busy as a bee

(as) chirpy / lively / merry as a cricket

as close as an oyster

(as) crazy as a bedbug

(as) cunning as a fox

(as) dead as a / the dodo

(as) drunk as a newt

(as) drunk as a skunk

(as) fat as a pig

(as) fit as a flea

(as) free as a bird

(as) gay / happy as a lark

as gentle as a dove

(as) gentle as a lamb

(as) mad as a hornet

(as) meek as a lamb

(as) nervous as a cat / kitten

as obstinate as a donkey

(as) obstinate / stubborn as a mule

(as) pissed as a newt / parrot

as prickly as a hedgehog
(as) proud as a peacock
(as) quiet as a lamb
(as) quiet as a mouse
(as) red as a turkey-cock
(as) sick as a dog
(as) sick as a parrot
(as) sick as a pig
(as) slippery as an eel
(as) solemn as an owl
(as) strong as an ox / horse / bull
as tender as a chicken
(as) timid as a mouse
(as) vain as a peacock
(as) weak as a kitten
(as) wise as an owl

(as) + Adjective + as + (a/the) + (Adjective) + Noun

(as) fat as a young thrush
(as) hoarse as an (old) crow
(as) lean as an alley cat
(as) mad as a March hare
(as) poor as a church mouse

(as) + Adjective + as + (a/the) + Noun + Prep.P

(as) cross as a bear with a sore head
happy as a pig in muck
(as) snug as a bug in a rug

ad 2) Frazémy s komparátorem „like“

Verb + like + (a/the) + Noun

behave like an animal
breed like rabbits

chatter like a magpie
cling like a limpet
die like a dog
drink like a fish
drop / die like flies
eat like a bird
eat like a horse
eat like a pig
fight like cat and dog
fight like a lion / tiger
shut up like a clam
stick / cling like a leech
stink like a polecat
swarm like locusts
sweat like a pig
watch (sb / sth) like a hawk
work like a beaver
work like a dog
work like a horse

Verb + like + (a/the) + Adjective + Noun

fight like Kilkenny cats
grin like a Cheshire cat
live like a fighting cock / fighting cocks
look like a drowned rat
run (a)round like a scalded cat
run (a)round like a blue-arsed fly
squeal like a stuck pig

Verb + like + (a/the) + Noun + Prep.P

(arise / rise like) a phoenix from the ashes
live like pigs in clover

like + (a) + (Adjective) + Noun + Prep.P

like a bat out of hell

like a bear with a sore head

like a bull at a gate

(like) a bull in a china shop

like a carrot to a donkey

like a cat on hot bricks

like a cat with nine lives

like a dog with two tails

like a dying duck in a thunderstorm

like a fish out of water

like a fly in amber

like a hen with one chicken

like a lamb / sheep to the slaughter

like a moth to a flame

like an ostrich (with its head in the sand)

(like) a red rag to a bull

like water off a duck's back

like + a + (Adjective) + Noun

like a bird

like a greased pig

like a headless chicken

like a lamb

like a lemming

like a scalded cat

like a stuck pig

like a vulture

like + a/the + Noun + clause

like the cat that ate the canary

like the cat that got / stole / swallowed the cream

like a moth that flies round a light

3.4.1 Vlastnosti zvířat v přirovnáních

V této kapitole se budeme věnovat porovnávání vlastností, s nimiž jsou zvířata spojována v jednotlivých jazycích. Cílem bude zjistit, zda oba jazyky spojují jednotlivá zvířata se stejnými vlastnostmi, tedy zda u nich nacházejí stejné či podobné nápadné znaky (např. výraznou barvu, charakterové vlastnosti, nápadné chování apod.), nebo zda se ve svých pohledech liší.

Jak bylo uvedeno, IF je oblastí svébytnou a specifickou pro každý jednotlivý jazyk a vypovídá mimo jiné o tom, jakým způsobem vnímají lidé svět kolem sebe a jakým způsobem si ho vykládají. Z tohoto důvodu mohou ve vnímání jednotlivých zvířat vznikat odlišnosti nebo naopak jistá výrazná vlastnost může být pozorována u zvířat rozdílných.

Vlastnosti, s nimiž jsou spojována zvířata v anglických přirovnáních

Pro ilustraci uvádím u jednotlivých zvířat a jejich vlastností též příklady přirovnání:

animal

- kruté, nešetrné chování *behave like an animal*

bat

- velká rychlost *like a bat out of hell*

- slepota, špatný zrak *(as) blind as a bat*

bear

- mrzutost, rozmrzelost, nevrlost, nevlídnost *like a bear with a sore head*

- podrážděnost, vznětlivost, popudlivost *(as) cross etc as a bear with a sore head*

- hluk, chaos, nepořádek, neukázněnost *(like) a bear garden*

beaver

- pracovitost, rychlost a horlivost při práci *work like a beaver*

bedbug

- bláznivost, potřeštěnost, pomatenost *crazy as a bedbug*

bee

- pílě, pracovitost

(as) busy as a bee

bird

- volnost, svoboda

(as) free as a bird

- rychlost

like a bird

- konzumace velmi malého množství jídla

eat like a bird

bug

- pohodlný, příjemný život

(as) snug as a bug in a rug

bull

- nemotornost, neohrabanost, neobratnost,
těžkopádnost

(like) a bull in a china shop

- prudkost, ráznost, agresivita, útočnost

like a bull at a gate

- velká fyzická síla

(as) strong as a bull

- snadná vyprovokovatelnost, hněv, zuřivost,
útočnost

(like) a red rag to a bull

cat

- hubenost

(as) lean as an alley cat

- nervozita, obavy, neklid

(as) nervous as a cat

- nepokoj, nesoustředěnost, neposednost

like a cat on hot bricks

- urputný, nelítostný boj

fight like Kilkenny cats

- životaschopnost, houževnatost, tuhý kořínek

like a cat with nine lives

- pocit spokojenosti, samolibost, sebeuspokojení

*like the cat that got/stole/swallowed
the cream*

like the cat that ate the canary

- divoké hádky, spory, rozeprže

fight like cat and dog

- široký úsměv

grin like a Cheshire cat

- neupravenost, neúhlednost, neuspořádanost

look like something the cat's

brought / dragged in

- rychlost, splašenost

(run (a)round) like a scalded cat

chicken

- neklid, zmatenost, neorganizovanost

like a headless chicken / like a chicken with its head cut off

clam

- stažení se do sebe, tichost, uzavřenost

shut up like a clam

cock

- pohodlný, komfortní život (především co se stravování týče)

live like a fighting cock

coot

- plešatost, lysost

as bald as a coot

cricket

- čilost, živost, vitálnost, činorodost, veselost, dobrá nálada

(as) lively/merry/chirpy as a cricket

crow

- chraplavost, ochraptělost
- pohyb v přímé linii

*(as) hoarse as an (old) crow
as the crow flies*

deer

- vystrašenost, nervozita

like a deer caught in the headlights

dodo

- zastaralost, nemodernost, neplatnost

(as) dead as a / the dodo

dog

- bolestivá, nedůstojná smrt
- radost, pocit štěstí, pýchy
- vykonávání těžké, namáhavé práce
- nevolnost, zvracení, přeneseně pak skleslost, deprimovanost

*die like a dog
like a dog with two tails
work like a dog
(as) sick as a dog*

- divoké hádky, spory, rozepře
- nepořádek, nevhlednost

fight like cat and dog
dressed/done up like a dog's dinner

donkey

- snadné nalákání na něco
- tvrdohlavost, umíněnost, paličatost

like a carrot to a donkey
as obstinate as a donkey

dove

- mírnost, jemnost, mírumilovnost

as gentle as a dove

duck

- neúčinnost
- nešťastnost, bezútěšnost, zbědovanost
- snadná adaptace

like water off a duck's back
like a dying duck in a thunderstorm
take to something like a duck to water

eel

- kluzkost, hladkost, nestálost

(as) slippery as an eel

fish

- nepříjemný pocit
- konzumace velkého množství tekutin, přeneseně pak alkoholu

like a fish out of water
drink like a fish

flea

- dobrá fyzická kondice, dobré zdraví, aktivita

(as) fit as a flea

fly

- stálost, zachovalost, neměnnost
- splašenost, rozrušenost
- umírání ve velkém počtu

like a fly in amber
run (a)round like a blue-arsed fly
drop / die like flies

fox

- lstivost, mazanost, vychytralost

(as) cunning as a fox

hawk

- schopnost pozorně sledovat, ostražitost, pohotovost jednat

watch (sb / sth) like a hawk

hare

- bláznivost

(as) mad as a March hare

hedgehog

- citlivost, snadná popudlivost

as prickly as a hedgehog

hen

- starostlivost, nadměrná péče, ochrana
- vzácnost, ojedinělost, mimořádnost, unikátnost

like a hen with one chicken

rare / scarce as hen's teeth

hornet

- rozhněvanost, rozzlobenost

mad as a hornet

horse

- velká síla
- vykonávání velmi těžké práce
- velký hlad, velká chuť k jídlu
- síla, statnost, odolnost, vitálnost

strong as a horse

work like a horse

eat like a horse

have a / the constitution like a horse

kitten

- slabost, nedostatek fyzické síly, energie
- nervozita, obavy, neklid

(as) weak as a kitten

(as) nervous as a kitten

lamb

- mírnost, tichost, poslušnost, oddanost
- krotkost, klidnost, vlídnost
- poddajnost, pokora
- tichost
- pokora, poslušnost, bezmocnost

like a lamb

(as) gentle as a lamb

(as) meek as a lamb

quiet as a lamb

(like / as) a lamb to the slaughter

lark

- pocit štěstí
- čilost, veselost, bezstarostnost

happy as a lark
(as) gay as a lark

leech

- přichylnost, pevné připoutání k něčemu

stick / cling like a leech

lemming

- sebezničující chování, počínání

like a lemming

limpet

- přichylnost, pevné připoutání k něčemu
(často obtěžující)

cling like a limpet

lion

- odvážnost, statečnost, neohroženost
- bojovnost

(as) bold / brave as a lion
fight like a lion

locust

- výskyt ve velkém množství, chtivost,
snaha něčeho se zmocnit

swarm like locusts

magpie

- upovídánost

chatter like a magpie

mole

- slepota, špatný zrak

(as) blind as a mole

monkey

- vychytralost, rafinovanost, lstivost, prohnanost

*as artful etc as a wagon-load of
monkeys / as clever as a cartload of
monkeys*

moth

- neschopnost odolat pokušení,
být k něčemu silně váben

like a moth (that flies) round a light

mouse

- bázlivost, plachost, bojácnost, ustrašenost
- chudoba
- tichost

(as) timid as a mouse

(as) poor as a church mouse

(as) quiet as a mouse

mule

- tvrdohlavost, umíněnost, paličatost, neústupnost
- silný efekt, účinek

(as) obstinate / stubborn as a mule

have (got) /with a kick like a mule

newt

- opilost

(as) pissed / drunk as a newt

ostrich

- snaha skrývat se před realitou,
vyhýbat se realitě

like an ostrich (with its head in the sand)

owl

- moudrost
- vážnost

(as) wise as an owl

(as) solemn as an owl

ox

- velká fyzická síla
- síla, odolnost, statnost, vitálnost, energie

(as) strong as an ox

have a / the constitution like an ox

oyster

- zamlklost, mlčenlivost, uzavřenost

as close as an oyster

parrot

- opilost
- rozmrzelost, roztrpčenost, pocit zklamání

(as) pissed as a parrot

sick as a parrot

- nepříjemný zápach z úst
(souvislost s nevyčištěnou klecí zvířete) *have a mouth like the bottom of a parrot's cage*

peacock

- pýcha *(as) proud as a peacock*
- marnivost, domýšlivost, ješitnost, nafoukanost *(as) vain as a peacock*

phoenix

- schopnost obnovy, znovuoobrození *(rise like) a phoenix from the ashes*

pig

- tloušťka, vypasenost, obezita *(as) fat as a pig*
- nadměrné pocení *sweat like a pig*
- hlasitý křik *squeal like a stuck pig*
- pohodlný život, život v luxusu *live like pigs in clover*
- pocit štěstí *happy as a pig in muck*
- roztrpčenost, rozčilenost *sick as a pig*
- hltavost, nenasytnost, nekultivované stravování *eat like a pig*

polecat

- nepříjemný zápach *stink like a polecat*

rabbit

- plodnost *breed like rabbits*
- vystrašenost, nervozita *like a rabbit caught in the headlights*

rat

- nesolidárnost, zištnost, zrádnost,
útěk před nepříznivou situací, potížemi *like a rat /rats leaving a sinking ship*
- promáčenost, promoklost *look like a drowned rat*

rhinoceros

- silná kůže, přeneseně pak necitlivost
na útoky, urážky, kritiku *have a hide / skin like a rhinoceros*

sardine

- stísněnost v malém prostoru

packed like sardines

pack sb like sardines

sheep

- pokora, poslušnost, bezmocnost

like sheep to the slaughter

- bezmyšlenkovitá poslušnost, slepé následování

like a flock of sheep

skunk

- opilost

drunk as a skunk

thrush

- baculatost, buclatost (v pozitivních slova smyslu) *(as) fat as a young thrush*

tiger

- bojovnost, tvrdý, zuřivý, nelítostný boj

fight like a tiger

turkey

- nepředpokládané chování

like turkeys voting for Christmas

turkey-cock

- zrudnutí, rudá barva (při rozčilení, rozpacích)

(as) red as a turkey-cock

vulture

- chamtivost, hrabivost, ziskuchtivost

like a vulture

Vlastnosti, s nimiž jsou spojována zvířata v českých přirovnáních

Protože je počet mnou nalezených českých přirovnání s názvy zvířat výrazně vyšší než anglických, upustila jsem od zařazování ilustrativního příkladu, pouze uvádím jednotlivé vlastnosti, s nimiž jsou zvířata spojována. Pro přehlednost jsem umístila jednotlivá zvířata a jejich vlastnosti do tabulky.

bagoun	tloušťka
bazilišek	nepřátelský, jedovatý pohled
beran	cílevědomost, neústupnost, tvrdošíjnost, schopnost vydržet bolest, umíněnost, paličatost
beránek	poddajnost, krotkost, pokora, poslušnost, mírnost, trpělivost
blecha, bleška	malý vzrůst, pocit štěstí, spokojenosti, radosti, obtěžování svou neustálou přítomností, výskyt v hojném počtu, schopnost lehce a vysoko skákat
buvol	silný řev
býk, bejk	tloušťka, velká fyzická síla, rozzuřenost, rozzlobenost, silný řev
cvrček	malý vzrůst
čáp	dlouhé a hubené nohy, důstojná pomalá chůze (chůze dlouhými kroky)
červ	kroucení, svíjení se
datel	pomalé ťukání, šplhání
dobytek	hlučnost, divoké chování, dupání, primitivnost
drak	zuřivost, divokost, pracovitost, vytrvalost
dravec	dravost, chamtivost
dromedár	nošení těžkých nákladů
drozd	promrzlost, prochladlost
dudek	tvrdý, hluboký spánek
fena	útočný, zuřivý štěkot
fénix	schopnost obrody, znovuzrození
gazela	plachost, ostýchavost, lehký, hbitý běh, pěkné, štíhlé nohy
gorila	velký vzrůst, síla, svalnatost, nepěkný vzhled, nebezpečnost
had, hádě	pokrytectví, lstivost, úlisnost, falešnost, zrádnost, mrštnost, pohyblivost, chladnost, kroucení, syčení
havran	sytě černá barva
herynk	stěsnanost v malém prostoru
hlemýžď	pomalé tempo, stažení se do sebe
holub	pýcha, povýšenost
holoubek, holubice, holubička	něžnost, láska, mírnost, laskavost
hovado, hovádko	velký vzrůst, neobratnost, vykonávání těžké práce, hloupost, tupost, nečinnost, pasivita, lenost, primitivnost
hrdlička	jemnost, něžnost, veselost, láskyplný cit

hroch	těžké, silné, hlasité oddechování, funění, tvrdá kůže, zívání s ústy dokořán
hříbě	hravost, veselost, čilost, radost z pohybu
husa	hloupost, naivita, upovídánost, pohodlný život bez jakéhokoli nedostatku
hydra	schopnost stále se množit, šířit, být jen těžko porazitelný
hyena	dravé, bezostyšné chování, tendence útočit na oslabené
chameleón	proměnlivost
chroust	hubenost
chrt	hubenost, vychrtlost, schopnost dobře a rychle běhat, dravost, útočnost
jehně	mírnost, důvěřivost, naivita, pokora, krotkost, povolnost
jelen	hbitost, rychlost, udivený, překvapený, zmatený pohled
jepice	krátký život
jestřáb	velmi dobrý zrak
ještěrka	hbitost, mrštnost
jezevec	samotářský život, život v ústraní, nevrlost
ježek	pichlavost, hlasitý dupot, funění, schopnost stočení těla do pohodlné polohy
kachna	kolébavá chůze, silný a zdravý žaludek, schopnost strávit nejrůznější jídlo
kamzík	schopnost obratně, mrštně lézt, skákat
kanárek	jasně žlutá barva, krásný hlas
kanec	lenost, nečinnost, povalování se, špinavost, tloušťka, otylost, funění, silný nepříjemný zápach
káně	zmoklost
kapr	mlčenlivost, nemluvnost, lenost, trhavé prudké pohyby, spokojenost, otevírání úst
kavka	důvěřivost
klisna, kobyla	statnost, mohutnost, síla, vyhublost, kostnatost, udřenost, hlučné řehání
klíště	přichylnost, pevné připoutání k něčemu
kobylka	žravost, výskyt ve velkém množství
kocour	mlsnost, vybíravost, spokojenost, olizování se, spokojené mhouření očí, dlouhé drápy, škrábání, prskání, rozzlobenost, bojovnost, odhodlanost bránit se

kočka	neupřímnost, falešnost, přetvářka, mlsnost, vybíravost, hbitost, mrštnost, pružnost, schopnost divoce se bránit, nebezpečně škrábat a bít kolem sebe, pohrávání si s kořistí, lehká, neslyšná chůze, přítulnost, mazlivost, lísání se, dobrý zrak, schopnost vidět ve tmě, neobyčejná životaschopnost, houževnatost, nesnášenlivost, nevraživost, prskání, přenášení věcí z místa na místo, olizování se, vydávání nepříjemného, falešného zvuku, únava, utahanost
kohout	hrdost, bojovnost, útočnost, nesnášenlivost, nevraživost, červená barva
komár	malá tělesná váha i síla, hubenost, slabost, malá odolnost
konipásek	tenký vysoký hlas
koroptev, koroptvička	čilost, hbitost, neúnavnost
kotě	hravost, mazlivost, slepota, ospalost, malátnost, únava, vyčerpání
koza, kozel	hubenost, mlsnost, nepříjemné mečení, poskakování, zápach
králík	bázlivost, ustrašenost, dupání, začervenalé oči, plodnost, snadné rozmnožování, výskyt ve velkém počtu
kráva	velikost, lenost, povalování se
krocán	zrudnutí, červená barva, hudrování, pýcha, samolibost, nadutost
krokodýl	zívání s ústy dokořán
krtek	špatný zrak, krátkozrakost
krysa	zrádnost, nečestnost, podlost
křeček	lakomost, hromadění majetku, vzteklost, podrážděnost
křepelka	čilost, dobré zdraví, dobrá pohyblivost
kůň	vykonávání namáhavé a těžké práce, hlučná chůze, dupot, silné pocení, hlučné řehání, velká fyzická síla, únava, krajní vysílení, vysoká odolnost, podstupování utrpení, divoké rvačky, bolestivé kopání
kůzle	veselost, hravost, poskakování
kvočna	péče o druhé, starostlivost, obětavost, vyledávání
labuť	krásný štíhlý krk
laň, laňka	plachost, nedůvěřivost, ostýchavost, ladnost, svižnost, lehkost v pohybu, štíhlost, krásné velké hluboké oči, štíhlé dlouhé nohy
lasice, lasička, kolčava	mrštnost, hbitost, pohotovost, nepolapitelnost
lev	statečnost, neohroženost v boji, chuť do práce, přecházení z místa na místo, hladovost, bujná hříva, velká fyzická síla, silný řev, křik, zívání se široce otevřenými ústy
lišák, liška	vychytralost, lstivost, mazanost, zrzavá barva

luňák	vyzáblost, výborná pozorovací schopnost
medvěd	těžkopádnost, nemotornost, bručení, chlupatost, velká fyzická síla, velké a těžkopádné tlapy
mezek	umíněnost, tvrdohlavost, paličatost, vykonávání těžké práce, nošení velkého nákladu
mník	čilost, živost
motýl, motýlek	nestálost, přelétavost, lehkost pohybu
moucha	neodbytnost, dotěrnost, slabost, vyčerpanost, pasivita, hromadné umírání, výskyt ve velkém počtu
mravenec, mraveneček	pracovitost, píle, vytrvalost, pobíhání sem a tam, výskyt ve velkém množství
mrož	silné funění, mohutné, nápadné kníry
můra	neodolatelné vábení k něčemu
myš, myška	tichost, nenápadnost, nesmělost, zmatený, ustrašený výraz, zvědavost
netopýr	slepota, špatný zrak
nezmar	nezničitelnost, schopnost regenerace
ohař	výborný čich, rychlost, schopnost sledování, pátrání
opice, vopice	chytrost, důvtip, drzost, prohnanost, lstivost, chlupatost, ošklivost, nevábnost, schopnost napodobování, děláním grimas, zvědavost, obratnost, nápadně dlouhé ruce, nepříjemný pronikavý křik, silný zápach
orangutan	dlouhé ruce
orel	výborný zrak, dobrá rozlišovací schopnost
osel, vosel	hloupost, naivita, přílišná důvěřivost, svéhlavost, umíněnost
ostrůž	ostrážitost, připravenost rychle reagovat, velmi dobrý zrak
ovce, ovečka	klidnost, mírnost, pokora, hloupost, bezmyšlenkovité následování, pasivita, kudrnatost, bezcílné chození
papoušek	opakování, napodobování
páv, pávice	pýcha, nadutost, povýšené chování, okázalá chůze
pavián	nepříjemný, hlučný křik
pavouk	hubené, dlouhé nohy a ruce
pes, pejsek, čokl	poslušnost, oddanost, věrnost, obětavost, hladovost, hubenost, vrchrtlost, kruté zacházení, osamělost, únava, vzteklost, zlostné reakce, divoké, kruté, nemilosrdné rvaní, nesnášenlivost, útočnost, hrubost, divokost, olizování se, zaraženost, schlíplost, studený čumák, neužitečnost, nedůstojná smrt
pijavice	přichylnost, vysávání někoho

prase, prasátko, čuně, čuník, selátko, svině, vepř	velká tíha, tloušťka, lenost, špinavost, neupravenost, pocení, nekultivovaný způsob stravování, hlasité mlaskání, funění, neobratnost, zápach, růžová barva
pštros	schovávání hlavy do písku
pták, ptáče, ptáček	volnost, svoboda, bezstarostnost, veselý, zvonivý hlas, hravé, veselé poskakování, ladný pohyb
puhl	kudrnatost
pulec	široce otevřené oči
rak	červená barva, pomalost, chození pozpátku
ropucha	škaredost, ošklivost, nafoukanost
rorejs	rozcuchanost
ryba, rybička	velká čilost, pohyblivost, hbitost, fyzická svěžest, zdraví, mlčenlivost, umění dobře plavat
rys	svěžest, čilost, energie, zdraví, ostrý zrak, výborná pozorovací schopnost, bdělost
saň	zuřivost, útočnost, hrozivý pohled, zlé jednání
sardinka	stísněnost v malém prostoru
skřivánek	veselá, usměvavá povaha
slaneček	stísněnost v malém prostoru
slavík	krásný hlas, úchvatný zpěv
slepice	sezení v řadě vedle sebe, tiché a nehybné sezení, schlíplost
slimák	pomalé tempo
slon	velká hmotnost, velikost, těžkopádnost, nešikovnost, dupání, velké nohy
sokol	rychlost, bystrost
soumar	vykonávání velmi těžké práce, pracování bez oddechu, nošení velkého nákladu
sova, sůva	zamračenost, nevrlost
srna, srnka, srnec	plachost, hbitost, rychlost, schopnost lehce skákat, štíhlé, dlouhé nohy
sršáň / sršeň	vztekllost, zuřivost, útočnost, dotěrnost
straka	zvědavost, zlodějství
sup	dravost, snaha ukořistit co nejvíce
sysel	dělání zásob, hromadění majetku, tlusté, kulaté tváře, hluboký spánek, samotářský život v bezpečí a pohodlí
šídlo	čilost, rychlost

šnek	pomalost, stažení se do sebe
špaček	nemelodický, hádavý hlas
štěně	hravost, ospalost, unavenost
štěnice	lenost, drzost, protivnost, dotěrnost, neodbytnost
štíka	hbitost, rychlost, dravost, útočnost
štír	obratnost, mrštnost, jedovatost
šváb	pomalost, mrzutost, otrávenost
tasemnice	velká délka
tele	hloupost, odevzdanost, nechápavý výraz
tetřev	tokání, hluchota
tchoř	silný zápach
treska	vysušenost
tur	velká síla, mohutný řev
úhoř	mrštnost, hladkost, kluzkost, kroutivý pohyb
valach	lenost, tloušťka
včela, včelička, včelka	píle, pracovitost, hlučnost, výskyt ve velkém množství
vejr	upřený, nechápavý pohled
veš	protivnost, lenost, dotěrnost, pomalost, neoblíbenost
veverka	čilost, mrštnost, čipernost, schopnost obratně šplhat
vlaštovka	sezení v řadě vedle sebe
vlk	hladovost, žravost, nebezpečnost, lstivost
vosa	zuřivost, útočnost, bojovnost, dotěrnost, štíhlý pas
vrabec, vrabeček	malá velikost, malá síla, rozčepýřenost, ustrašenost, konzumace velmi malého množství jídla
vrána	nechápavý, udivený pohled
vůl	hloupost, velká síla, velikost, vykonávání těžké práce, silné pocení
vyžle	hubenost
zajíc	ustrašenost, bázlivost, lehké spaní, stříhání ušima, rychlý běh, kličkování při běhu
zvěř	divokost, štvánost, skrývání se
zvíře	divokost, primitivnost, kruté zacházení
žába, žabka	chladnost, studenost, kuňkavý, skřehotavý hlas, nafoukanost
želva	pomalý pohyb, slzení

žirafa	dlouhý krk
žížala	hubenost, kroutivý pohyb
žluva	žlutá barva

Jak jsme ukázali, v celé řadě případů se angličtina a čeština shodují. V obou jazycích je např. **holubička** spojována s mírností a něžností

jehně s důvěřivostí a pokorou

kůň s velkou silou a těžkou prací

lev s bojovností

liška se lstivostí, mazaností a vychytralostí

osel či **mezek** s tvrdohlavostí, umíněností

páv s pýchou

pták se svobodou a volností

včela s pracovitostí a pílí apod.

V řadě případů se však oba jazyky ve vnímání zvířat a přisuzování jim určitých vlastností rozcházejí:

Např. angličtina spojuje s pracovitostí kromě včely také **bobra** (srov. *work like a beaver*), zatímco čeština **mravence** (*pracovat (pilně) jako mravenec / mravenček*).

Dalšími příklady mohou být:

upovídánost - angličtina: **straka** (*chatter like a magpie*)

- čeština: **husa** (*štěbetat jako husy*)

hladovost - angličtina: **kůň** (*eat like a horse*)

- čeština: **vlk** (*jíst jako vlk, (být) hladový / mít hlad jako vlk*)

dobrá fyzická kondice, zdraví

- angličtina: **blecha** (*as fit as a flea*)

- čeština: **ryba** (*být zdravý jako rybička*)

pohodlný život bez nedostatku

- angličtina: **kohout** (*live like a fighting cock*)

- čeština: **husa** (*být / mít se / žít si jako husa na krmníku*)

stažení se do sebe, uzavřenost

- angličtina: **škeble** (*shut up like a clam*)
- čeština: **hlemýžď** (*stáhnout se (do sebe) jako hlemýžď*)

3.5 Porovnání anglických a českých frazémů a idiomů

Cílem této kapitoly bude porovnat anglické a české frazémy a idiomy založené na názvech zvířat a zjistit, zda existují v jednotlivých jazycích idiomy shodné či podobné formy a významu, nebo zda se jednotlivé jazyky ve vyjadřování určitých skutečností liší. Jak se ukázalo, existuje celá řada frazémů a idiomů v angličtině i češtině zcela shodných. Příčinou je často společný původ těchto spojení (jak již bylo zmíněno, mohou vycházet z Bible, společného jazyka apod.) nebo pouze skutečnost, že na podobnou záležitost nahlížely oba národy obdobným způsobem.

Ve většině případů se však oba jazyky rozcházejí. Podobnou skutečnost vyjadřují buď využitím jiného zvířete či zcela odlišným způsobem.

Při porovnávání jednotlivých frazémů a idiomů jsem vycházela z celé řady anglických a českých idiomatických slovníků, ze svého jazykového citu i z pomoci rodilého mluvčího. Kromě samotných významů jednotlivých idiomů jsem se snažila porovnávat též jednotlivé kontexty jejich užití, v nichž se často angličtina a čeština lišila. Přestože se po prvotním porovnání jednotlivých významů idiomů v obou jazycích zdálo, že by mohla být daná spojení ekvivalentní, ve většině případů se po srovnání jednotlivých kontextů užití ukázalo, že zdaleka ne ve všech uvedených případech by bylo možné nalezený cizojazyčný ekvivalent užít. Často tak má práce končila nezdarem.

Přesto se mi podařilo najít celou řadu frazémů a idiomů, jež bychom mohli považovat navzájem za ekvivalentní. Podle jejich vzájemného významu i formy je možné je rozdělit do následujících čtyř skupin:

1) Idiomy se shodným zvířecím názvem v angličtině i češtině

a) Výrazy shodné po stránce významové i formální

(as) busy as a bee	(být) pilný / pracovitý j. včela / včelička / včelka
(shed / weep) crocodile tears	prolévat / ronit krokodýlí slzy
(as) poor as a church mouse	(být) chudý j. (kostelní) myš

(as) fat as a pig	být (tlustý / vypasený) j. prase / vepř / čuně
(as) quiet as a mouse	být (tichý / zticha) j. myška / myš
the lion's share	lví podíl
(as) proud as a peacock	(být) pyšný j. páv
the lion's den	jáma lvová
Daniel in the lion's den	Daniel v jámě lvové
work like a horse	dřít j. kůň
count sheep	počítat ovečky
a dog's life	psí život
an ugly duckling	ošklivé káčátko
(as) cunning as a fox	(být) chytrý / mazaný / lstivý j. liška
cast pearls before swine	házet perly sviním
stink like a polecat	smrdět j. tchoř
(as) obstinate / stubborn as a mule	být (umíněný / tvrdohlavý / paličatý) j. mezek
someone's swan song	labutí píseň (někoho, něčeho)
as gentle as a dove	být (mírná) j. holubička / holubice
a wasp waist	vosí pas
goose flesh / skin / pimples	husí kůže
(as) slippery as an eel	být (hladký / kluzký) j. úhoř
a Trojan horse	trojský kůň
ostrich policy	pštroší politika
Rats desert a (sinking) ship.	Krasy opouštějí (potápějící se) loď.
as obstinate as a donkey	být tvrdohlavý j. osel
(arise / rise like) a phoenix from the ashes	vzlétnout / zrodit se j. fénix (z popela)
breed like rabbits	množit se j. králíci
(as) strong as a bull	mít sílu / být (silný) jako býk / bejk
drop / die like flies	padají / umírají j. mouchy
the black sheep (of the family)	černá ovce (rodiny)
treat someone worse than a dog	jednat / zacházet s někým hůř než se psem
a cat-o'nine-tails	devíticásá kočka
a milch cow	dojná kráva
(as) free as a bird	být (volný) j. pták
sweat like a pig	být zpocení / potit se j. prase
(as) wise as an owl	(být) moudrý j. sova

the dog days	psí dni (parné letní dni)
a son of a bitch	čubčí syn
(as) red as a turkey-cock	být (červený / rudý) j. krocan
an early bird	ranní ptáče / pták / ptáček
a snail's pace	hlemýždí tempo
(as) strong as a horse	být silný / mít sílu jako kůň
(as) gentle / meek as a lamb	být (mírný / krotký / trpělivý) j. beránek
calf love	telecí láska
an odd bird	divný ptáček
rise (/be up) with the lark	vstávat se skřivánkem
worship the golden calf	klanět se zlatému / zlatýmu teleti
back the wrong horse	vsadit na špatného / špatnýho koně
packed like sardines	jsou (tam) (namačkaní) j. sardinky
eat like a pig	jíst / žrát / mlaskat j. prase / čuně
watch someone like a hawk	pozorovat / hlídat něco / někoho j. ostříž
like a fish out of water	být j. ryba na suchu / bez vody
animal passions	zvířecí / zvířecký chtíč
a lone wolf	vlk samotář
a wolf in sheep's clothing	vlk v rouchu / rouše beránčím
You can't teach an old dog new tricks.	Starého psa novým kouskům nenaučíš.

b) Výrazy shodné po stránce významové, částečně se lišící svou formou

be dog tired	(být) utahaný j. pes / čokl
die like a dog	chcípnout / pojit j. pes za plotem / u cesty
a bird's-eye view	pohled z ptačí perspektivy
walk into the lion's den	lézt / vlézt do jámy lvové
live like pigs in clover	mít se j. prase v žitě / na krmníku
Never look a gift horse in the mouth.	Darovanému koni na zuby nekoukej.
One swallow doesn't make a summer.	Jedna vlaštovka jaro nedělá.
a bird of passage	tažný / stěhovavý pták
like a cat with nine lives	mít život (tuhý) j. kočka
a cuckoo in the nest	kukaččí mládě / dítě
any stick will serve to beat a dog with	Kdo chce psa bít, hůl si najde.
like an ostrich (with its head in the sand)	strkat hlavu do písku j. pštros

like a hen with one chicken	(být) starostlivý / starat se / pečovat o někoho j. kvočna (o kuřata)
swarm like locusts	sesypat se na někoho / něco j. kobylky
play cat and mouse with	hrát si / pohrávat si s někým j. kočka s myší
fight like cat and dog	být na sebe / mají se rádi j. kočka a pes
wild horses wouldn't drag him there	nehnout s někým ani párem koní
(play) a cat-and-mouse game	hrát si (s někým) na kočku a (na) myš
like a moth to a flame/ (that flies)	slétají / stahují se k tomu j. můry k světlu
round a light	
Barking dogs seldom bite.	Pes, který štěká, nekouše.
When the cat's away, the mice will play.	Když kocour není doma, myši mají pré.
The early bird catches the worm.	Ranní ptáče dál doskáče.
The bird is known by his note, the man by his words.	Po peří ptáka (a po řeči člověka) poznáš.

2) Idiomy s odlišným zvířecím názvem v angličtině i češtině

a) Výrazy se shodným významem i formou, lišící se pouze užitím jiného zvířete

a night owl	noční pták
dog ears	oslí uši
buy a pig in a poke	kupovat zajíce v pytli
fight like a tiger	bít se / bojovat / bránit se j. lev
a hornet's nest	vosí hnízdo
eat like a horse	jíst j. vlk
a big fish	velké zvíře
a big bug	velké zvíře
(as) blind as a bat	být slepý j. krtek
(as) timid as a mouse	být plachá j. laň
as weak as a kitten	být / cítit se (slabý) j. moucha
a queer fish	divný pavouk
eat like a bird	jíst / sníst toho j. vrabec / vrabeček
(as) fit as a flea	(být) zdravý j. rybička
be (strictly) for the birds	být / bejt pro kočku
(as) strong as an ox	být silný / mít sílu j. lev

puppy love	telecí láska
only a small fish	(moc) malé zvíře
not harm / hurt a fly	neublížit ani kuřeti
chatter like a magpie	štěbetat jako husy
work like a beaver	pracovat (pilně) j. mravenec / mraveneček
stick / cling like a leech	držet se někoho / něčeho j. klíště
be no (spring) chicken	nebýt už žádný zajíc
the brain of a pigeon	ptačí / slepičí mozek / mozeček
a scapegoat	obětní beránek

b) Výrazy se shodným významem, částečně se lišící svou formou i užitím jiného zvířete

look like a drowned rat	být / vypadat j. zmoklá slepice
(see) pink elephants	vidět (bílé / bílý) myšky
stir up a hornet's nest	píchnout do vosího hnízda
play possum	dělat mrtvého brouka
a rare bird	bílá vrána
have a hide / skin like a rhinoceros	mít hroší kůži
kill two birds with one stone	zabít dvě mouchy jednou ranou
a worm's eye view	pohled z žabí perspektivy
a guinea pig	pokusný králík
be chicken-hearted	mít zajetí srdce
live like a fighting cock	být / mít se / žít si j. husa na krmníku
(like) a bull in a china shop	být / motat se (v něčem) j. slon (v porcelánu)
shut up like a clam	stáhnout se / zalézt / stočit se j. šnek do ulity
be able to charm the birds off a tree	vymámit na jalové / jalový kráve tele
neither fish, flesh, fowl nor good	nebýt / nebejt ani ryba ani rak
red herring	
dog eat dog	člověk člověku vlkem
Dog does not eat dog.	Vrána vráně oči nevyklove.
I could eat a horse!	Mám takový hlad, že bych snědl vola na posezení.
Birds of a feather flock together.	Vrána k vráně sedá – rovný rovného si hledá.
A bird in the hand is worth two in the bush.	Lepší vrabec v hrsti než holub na střeše.

All cats are grey in the dark.

Potmě každá kráva černá.

3) Idiomy obsahující v angličtině název zvířete, zatímco v češtině není užit

a) Český ekvivalent je též idiomem

a (very) different kettle of fish	jiná písnička
drink like a fish	pít / táhnout j. duha
horse sense	(zdravý) selský rozum
have a frog in one's throat	mít knedlík v krku
halcyon days	(staré) zlaté časy
(as) rare / scarce as hen's teeth	je toho j. šafránu
(for) donkey's years	léta letoucí
the rat race	boj o koryto
as bald as a coot	(mít) hlavu j. koleno
a dark horse	tichá voda
run with the hare and hunt with the hounds	sedět na dvou židlích
flog a dead horse	mlátit prázdnou slámu
Fine feathers make fine birds.	Šaty dělají člověka.
Let sleeping dogs lie.	Nehas, co tě nepálí.
like a cat on hot bricks	být / sedět (někde) j. na trní
Such bird such nest.	Jaký pán, takový krám.
ride two horses at the same time	sedět na dvou židlích
the last straw that breaks the camel's back	poslední kapka, kterou přeteče pohár
like water off a duck's back	je to j. když hrách na stěnu hází
hit the / score a bull's eye	trefit (se) do černého
a horse of another colour	jiná písnička
take to something like a duck to water	být / cítit se v něčem j. doma
like a dog with two tails	být / bejt radostí (celý / celej) bez sebe
run around like a headless chicken / like	být / lítat j. pomínutý / pomatený
a chicken with its head cut off	
cast / make sheep's eyes	dělat (na někoho) zamilované / sladké oči
live high off the hog	žít na vysoké / vysoký noze
Curiosity killed the cat.	Kdo je zvědavěj, bude brzo starej.
it's raining cats and dogs	leje (tam) j. z konve

Don't count your chickens before they're hatched.	Neříkej hop, dokud nepřeskočíš. Nechval dne před večerem.
Curses, like chickens, come home to roost.	Kdo jinému jámu kopá, sám do ní padá. Jak se do lesa volá, tak se z lesa ozývá.
(straight / right) from the horse's mouth	(mít něco) z první ruky
live in Cloud-cuckoo-land	létat / žít / chodit s hlavou v oblacích
like a bat out of hell	(hnát se / letět / jet) j. (namydlený) blesk
There are (plenty) more (good) fish in the sea. / There are as good fish in the sea as ever came out of it.	Pro jedno kvítí slunce nesvítí.
smell a rat	tušit v něčem čertovinu / čertovo kopýtko
get someone's goat	pít někomu krev
back the right horse	vsadit na správnou kartu
do bird	bručet v base
a hen party	dámská jízda
a stag party	pánská jízda
a road-hog	pirát silnic
be hen-pecked	být / bejt pod pantoflem
a home bird	pecivál
go to the dogs	jít od desíti k pěti
have bats in the belfry	strašit někomu ve věži
have a mouth like the bottom of a parrot's cage	mít v puse jako v polepšovně

b) Český ekvivalent není idiomatický

as the crow flies	vzdušnou čarou
give sb the bird	vypískat někoho
cry wolf	dělat falešný poplach
crow's feet	vějíčky vrásek
a red herring	falešná stopa
draw a red herring across someone's path	odvést pozornost jinam
make a bee-line for	namířit si to přímo k
have (got) / with other / bigger fish to fry	mít něco důležitějšího na práci
hold one's horses	zachovat klid
Hold your horses!	Neukvapuj se! Ne tak zhurta!

let the cat out of the bag	prozradit tajemství
the cat is out of the bag	tak, a je to venku
(on/by) shanks's pony / mare	pěšky, po svých
have to (go and) see a man about a horse / dog	muset si něco zařídit

4) Idiomy obsahující zvířecí název pouze v češtině, zatímco v angličtině není užít

as hungry as a hunter	(být) hladový / mít hlad j. vlk
not for all the tea in China	(ani) za zlaté tele
(as) pleased as Punch	(být) šťastný j. blecha
the heart / root of the matter	jádro pudla
cobblestones	kočičí hlavy

3.6 Frázová slovesa založená na názvech zvířat

Tuto kapitolu věnujeme frázovým slovesům založeným na názvech zvířat. Přestože tato skupina nepatří zrovna k nejpočetnějším, tvoří poměrně zajímavou součást těchto slovních spojení.

Frázovými slovesy rozumíme kombinaci sloves s adverbialní částicí či předložkou (např. *carry out*). V našem případě se pak do pozice sloves dostala pojmenování zvířat, tedy původně substantiva (např. *monkey around*).

Ačkoli tvoří frázová slovesa velmi početnou skupinu, celkem v pěti excerpovaných slovnících, zahrnujících několik tisíc výrazů, jsem našla pouze **36 frázových sloves**, jejichž součástí byl název zvířete. Samotných **druhů zvířat** se v nich objevilo **30**.

Vyhledávání jednotlivých spojení s názvy zvířat se v řadě případů ukázalo poměrně složité. Často totiž určité slovo znamenalo na jedné straně pojmenování zvířete, na druhé straně však mělo i další významy odlišné. V takovýchto případech pak bylo značně obtížné zjistit, zda souvisí nalezené frázové sloveso skutečně se zvířetem, nebo zda bylo utvořeno od významu odlišného. Např. slovo *hawk* znamená na jedné straně *sokol* či *jestřáb*, na druhé straně může znamenat *podomně něco prodávat*. U frázového slovesa *hawk around* pak bylo nutné zjistit, zda je odvozeno od zvířete či zda souvisí s druhým významem slova. Ve všech těchto případech jsem si na pomoc brala

nejrůznější slovníky, v nichž jsem se snažila objevit původ těchto slov a zjistit tak případnou souvislost s jedním či druhým významem, dále jsem jednotlivé případy konzultovala s rodilým mluvčím. I pro něho však byla otázka původu některých těchto spojení poměrně složitá. Do výsledné tabulky jsem proto zařadila pouze ta frázová slovesa, jejichž souvislost se zvířetem je zřejmá.

Všechna nalezená frázová slovesa s názvy zvířat jsou **idiomatická**, neboť jejich celkový význam není možné odvodit z významů jednotlivých částí (srov. *beaver away* = dřít se, lopotit se, *hare off* = pelášit apod.). Charakteristická jsou pak především pro **neformální jazyk mluvený**, což potvrzuje i následující tabulka (u nalezených frázových sloves se setkáváme se stylovým označením *informal* či *slang*).

Pro ilustraci jsem do tabulky zařadila též příklady užití jednotlivých frázových sloves. Celkem jsem zaznamenala následující frázová slovesa s názvy zvířat:

Frázové sloveso	Význam	Příklad užití	Stylová charakteristika
beaver away (at)	to work hard at something, especially in an eager way and giving it all your attention	<i>The mechanics have been beavering away all night, trying to get Alessi's car ready for the race. (L)</i> ⁶	informal
beetle off	hurry, scurry, away, especially to escape from trouble	<i>We all supposed you had beetled off to London as you always do when things get difficult. (O)</i> ⁷	
bitch out	to criticize someone angrily	<i>When I called her she started bitching me out. (L)</i>	informal
bitch up	to spoil something, especially by making silly mistakes	<i>Gloria thinks she bitched up her job. (Cam)</i> ⁸	slang
bug out	if someone's eyes bug out, they are open very wide and look big and round	<i>Paolo's eyes bugged out in amazement when he heard the whole story. (L)</i>	informal
cat around	to have sex with a lot of different people	<i>Mike just cats around and never gets serious with any woman. (L)</i>	informal slang

⁶ (L) = SUMMERS, D. et al. *Longman Phrasal Verbs Dictionary*. Harlow: Longman, 2000.

⁷ (O) = COWIE, A. P., MACKIN, R. *Oxford Dictionary of Phrasal Verbs*. Oxford: Oxford University Press, 1993.

⁸ (Cam) = McCARTHY, M. et al. *Cambridge International Dictionary of Phrasal Verbs*. Cambridge: Cambridge University Press, 1997.

chicken out (of)	to decide not to do something because you are too afraid	<i>Foreman's opponent chickened out at the last minute and said he didn't want to fight. (L)</i>	informal
clam up	to suddenly stop talking or to refuse to say anything about a subject, because you do not want to talk about it or because you are shy	<i>Howard clammed up as soon as the others came into the room. (L)</i>	informal
crane forward	stretch one's neck forward in order to see better	<i>The audience craned forward as the conjuror came to the crucial part of his trick. (O)</i>	informal
crow about /over	talk in a boastful way about (sth)	<i>The buyer ... was crowing about his new purchase. (O)</i>	informal
drone on	to speak for a long time in a very boring way, without any variety in the sound of your voice	<i>The speaker had been droning on for hours, when I noticed that he still had a large stack of slides to go through. (L)</i>	
duck out / out of	to avoid doing something that you do not want to do, but have to do or have promised to do	<i>I'm not trying to duck out, but I do think someone else could do this job. (L)</i>	informal
ferret out	to succeed in finding something that is difficult to find, especially a piece of information	<i>She had a way of ferreting out people's secrets. (L)</i>	
fish for	to try to get something from someone, especially information or praise	<i>Jed was interested in my sister, Anna, and he was fishing for information about her habits and boyfriends. (L)</i>	informal
fish out / out of	1. to pull something or someone out of water 2. to take something out of a bag, pocket etc after searching for it with your hand	1. <i>Police fished her body out of the East River a week later. (L)</i> 2. <i>Phil put his hand in his pocket and fished out a few coins. (L)</i>	informal

grub about /around	1. to search for something by digging or moving things with your hands 2. to try to find something that is difficult to find	1. <i>Jasper had got down on the floor and was grubbing about under the carpet. (L)</i> 2. <i>We were desperately grubbing around for an answer to the problem. (L)</i>	informal
grub up / out	to dig something out of the ground roughly	<i>The pigs live on roots which they grub up from the ground. (L)</i>	
hare off	to suddenly run away, or go somewhere very quickly	<i>Then Jack scrambled to his feet and hared off between the trees. (L)</i>	informal
horse about / around	to play in a silly, rather violent and noisy way	<i>Stop horsing around - you're going to break something. (L)</i>	informal spoken
lark about /around	to have fun by behaving in a silly way (especially children and young people)	<i>The kids took little interest in her lessons, and spent most of the time larking about. (L)</i>	informal
leech onto	attach oneself firmly and persistently to (sb)	<i>The girl's really leeches onto Philip. He can't shake her off. (O)</i>	informal
louse up	to do something very badly, especially by making a lot of careless mistakes	<i>Don't give the job to Ted - he'll only louse it up. (L)</i>	informal slang
monkey around / about	to behave in a silly or annoying way	<i>Tell the kids to stop monkeying around and go to sleep. (L)</i>	informal
monkey around / about with	to touch or use something that is not yours or change something that does not need to be changed	<i>I think all criminals know what to expect if they monkey about with other people's cars.(L)</i>	informal
pig out	to eat a lot of food, especially more than you need or more than is sensible	<i>I find that if I don't eat breakfast, I'm starving by lunchtime and I pig out. (L)</i>	informal
rabbit on (about)	to talk continuously for a long time in a boring or annoying way	<i>I'm not going to stand around here listening to you rabbiting on. (L)</i>	informal

rat on (sb)	to be disloyal to someone by telling a person in authority about something that they have done wrong	<i>I never ratted on Albert. I wouldn't rat on a friend. (L)</i>	informal
rat on (sth)	to not do something that you have promised to do for someone	<i>The Labour government was accused of ratting on its promises to the disabled. (L)</i>	informal
rat through	to search for something in a careless way, usually because you do not have much time	<i>I came into the office to find him ratting through my papers. (Cam)</i>	informal
squirrel away	to save something and put it in a safe or secret place so that you can use it at a later time	<i>I took the candy and squirreled it away in my bedroom. (L)</i>	informal
weasel out (of)	to avoid doing something that you have agreed to do, especially by being dishonest	<i>They'd promised to pay us for the work, but they tried to weasel out of it. (Cam)</i>	informal
whale on	1. to hit someone many times or criticize them strongly 2. to hit something or play with it in a rough way, using a lot of force	1. <i>My mother totally whaled on me last night when I showed her my grades. (L)</i> 2. <i>He just whales on the guitar and creates a horrible noise. (L)</i>	informal
whale into	to attack someone by hitting them again and again	<i>She whaled into him, her fists flying. (Cam)</i>	informal
winkle out (of)	1. to make someone leave a position or place, even though it is difficult because they do not want to leave 2. to succeed in getting something, especially information that someone does not want to tell you	1. <i>Smoke bombs and stun grenades were used to winkle the terrorists out of the building. (L)</i> 2. <i>Mrs Fulton finally managed to winkle the truth out of him. (L)</i>	informal
wolf down	to eat food very quickly, especially because you are very hungry	<i>When dinner finally came, we wolfed it down in five minutes. (L)</i>	informal
worm out (of)	extract (something) from somebody slowly and cunningly	<i>All these personal details were wormed out of him eventually. (O)</i>	informal

3.7 Přenos pojmenování ze zvířete na člověka

V této kapitole se budeme zabývat přenosem pojmenování zvířat na člověka, s nímž se často setkáváme v jazyce českém i anglickém.

Pro lepší pochopení problematiky se na úvod krátce zmíníme o teorii významu, jeho přenášení a jednotlivých jeho složkách.

Významem slova rozumíme obraz mimojazykové skutečnosti, který je zprostředkován naším vědomím. Význam je možné přenášet, pokud jsou dva denotáty (mimojazykové skutečnosti) ve vzájemném vztahu a pokud jsou si v něčem podobné. Podle způsobu přenosu rozlišujeme metaforu, metonymii a synekdochu. Pro naši práci bude důležitý typ první, **metafora**.

Metaforu chápeme jako přenos významu na základě vnější podobnosti denotátů. Podobnost můžeme nacházet v barvě, tvaru, funkci aj. Jak uvádí Jaroslav Peprník, metaforu je možné chápat též jako „zkrácené přirovnání, tj. vzažení slova na jiný denotát, který sdílí nápadný znak s prvním denotátem“. (Peprník 1992:81)

Jedním z možných přenosů významu je i **přenos pojmenování zvířat na člověka**, jež mívá zpravidla charakter nadávky či přezdívký. U takovýchto pojmenování se pak mohou angličtina i čeština shodovat, často se však rozcházejí.

Vedle věcného významu, tzv. **denotace**, tu hraje důležitou roli též význam doprovodný, konotativní. **Konotací** rozumíme citovou či stylistickou složku významu, kterou mohou slova obsahovat navíc vedle významu denotativního. Nemusí však být vždy přítomna.

Citovou složku chápeme jako emocionální či expresivní zabarvení, jímž vyjadřujeme buď kladné nebo záporné hodnocení. Jako příklad nám může posloužit trojice slov se stejným věcným významem, lišícím se však po stránce konotační: *otec* (výraz neutrální) – *tatínek* (výraz s kladnou konotací) – *fotr* (výraz se zápornou konotací). Podobnou trojicí mohou být v anglickém jazyce výrazy: *child* (neutrální) – *kid* (kladná konotace) – *brat* (záporná konotace) (srov. Peprník 1992).

Z hlediska významu i konotace pak můžeme rozdělit jednotlivá pojmenování na následující skupiny:

1) Pojmenování shodná v obou jazycích po stránce významové i konotační

Pojmenování se shodují v obou jazycích jak po stránce významové, tak po stránce konotační. Všechny uvedené příklady pak mají konotaci zápornou (zpravidla jde o nadávky či hanlivá označení).

ass = (informal) a stupid person (Ox)⁹

Don't be such an ass!

osel = (zhrub.) hlupák (i nadávka)

cow = (slang, disapproving) an offensive word for a woman (Ox)

You stupid cow!

kráva = hanlivé označení pro ženu, nadávka

goose = (informal) a silly person (Ox)

husa = označení pro hloupou ženu

rat = (informal, disapproving) an unpleasant person, especially one who is not loyal or who tricks sb (Ox)

krysa = (hanl.) bezcharakterní člověk, zrádce

swine = (informal) an unpleasant person (Ox)

He's an arrogant little swine!

svině = vulgární označení pro zlého, špatného člověka

2) Pojmenování lišící se v obou jazycích po stránce významové i konotační

bird = slangové označení pro mladou atraktivní dívku či ženu, paralelní s českým výrazem „kočka“

x

ptáček = v českém jazyce užíváme k označení vychytralého člověka (např. *To je pěkný ptáček.*)

---

⁹ (Ox) = HORNBY, A. S. *Oxford Advanced Learner's Dictionary*. Oxford: Oxford University Press, 2005.

cat = v americké angličtině slangový výraz pro „páska, frajera“

x

kočka = označení pro krásnou, atraktivní dívku (např. *To je ale kočka.*)

3) Pojmenování užívaná pouze v anglickém jazyce

chicken = a timorous or cowardly person, who is easily frightened (= zbabělec)

mole = a person who works within an organization and secretly passes important information to another organization or country (Ox) (= nasazený špión)

shark = (informal, disapproving) a person who is dishonest in business, especially somebody who gives bad advice and gets people to pay too much for something (Ox) (= chamtivý podvodník)

4) Pojmenování užívaná pouze v českém jazyce

křeček = (hanl.) chamtivý nebo zlostný člověk

pavouk = (expr.) mrzout, morous (např. *Je to divný pavouk.*)

vůl = (zhrub.) hlupák (i nadávka) (např. *Je to korunovaný vůl.*)

Přenos pojmenování může jít i opačným směrem, tedy **z člověka na zvíře**. Na rozdíl od předcházející skupiny (pojmenování přenášených ze zvířat na lidi) však nebývá zdaleka tak častý.

Jako příklad uveďme pojmenování **robin** (červenka), které vzniklo z vlastního jména Robert či v češtině poměrně častá pojmenování živočichů jako **kovařík**, **hrobařík**, **tesařík** či **otakárek** (srov. Peprník 1992).

3.8 Pojmenování rostlin založená na názvech zvířat

Mnoho rostlin v anglickém i českém jazyce obsahuje ve svém pojmenování název zvířete. Protože jde o skupinu velmi početnou a pro naši práci zajímavou, věnujeme jí následující kapitolu. Na úvod se krátce zmíníme o pojmenování rostlin.

Každá rostlina má svůj latinský vědecký název, podle něhož je možné ji jednoznačně identifikovat, bez ohledu na to, jakým jazykem mluvíme. Tyto vědecké názvy jsou dvouslovné (složeny jsou vždy z jména rodového, následovaného jménem

druhovým). Vedle těchto latinských názvů mají jednotlivé jazyky pro rostliny svá vlastní pojmenování, jež se liší v rámci konkrétních jazyků.

Mezi těmito pojmenováními můžeme najít celou řadu rostlin, jež ve svém názvu obsahují **název zvířete** (např. *dogrose* či *cockscomb* v angličtině, *kandík psí zub* či *oměj vlčí mor* v češtině).

Angličtina a čeština se mohou ve svých pojmenováních shodovat, častěji se však rozcházejí:

rov. *Aesculus hippocastanum* – český název: *kaštan koňský*
anglický název: *horse chestnut*

Agaricus arvensis – český název: *pečárka ovčí*
anglický název: *horse mushroom*

Lotus corniculatus – český název: *štírovník růžkatý*
anglický název: *bird's-foot trefoil*

3.8.1 Anglická pojmenování rostlin obsahující názvy zvířat

V anglickém jazyce jsem našla celkem **137 rostlin**, jež ve svém pojmenování obsahují název zvířete. Celkem jsem v nich zaznamenala **54 různých druhů zvířat**.

BEAR

bear's-breech	akant
bear's-foot	čemeřice

BEE

bee orchis	tořič
------------	-------

BIRD

bird cherry	ptáčnice, planá třešeň
bird's-eye	prvosienka pomoučená
bird's-foot trefoil	štírovník růžkatý
bird's-nest	hlístník hnízdák

BUCK

buckbean	vachta trojlistá
buckhorn	jitrocel kopinatý
buckthorn	řešetlák
buckwheat	pohanka

CANARY

canary convolvulus	svlačec žlutý
canary creeper	lichořeřišnice
canary-grass	lesknice kanárská

CAT

catkin	jehněda, kočička
catmint	šanta kočičí
cat's-foot	kociánek
cat's-tail	bojínek, (různé druhy travin)

CHICK

chickling	hrachor setý
chickpea	cizrna
chickweed	ptačinec, rožec

COCK

cockscorb	nevadlec hřebenitý
cocksfoot	srha
cockshead	vičenec
cock-spur	hloh kuří noha

COW

cow-bane	rozpuk jízlivý
cowberry	brusinka
cow-grass	jetel luční
cow parsley	kerblík
cow parsnip	bolševník

cowpea	vigna
cowslip	BrE prvosenka jarní AmE blatouch bahenní
cow-tree	jihoafrický strom dávající šťávu podobnou mléku

CROW

crowberry	šicha černá
crowfoot	pryskyřník
crowtoe	BrE ladoňka, vstavač, pryskyřník AmE kyčelnice, štírovník

CUCKOO

cuckoo-flower	řeřišnice luční
cuckoopint	áron plamatý

DEER

deer's-foot	BrE psineček
-------------	--------------

DOG

dogberry	svída, medvědice
dog-fennel	rmen smradlavý
dog-grass	žitňák
dogrose	šípková růže
dog's bane	kendyr
dog's mercury	bažanka vytrvalá
dog's tail	pohánka
dog's-tongue	užanka
dog's-tooth, dog's viol	kandík psí zub
dog's grass	troskut prstnatý
dog violet	violka psí
dogwood	svída krvavá

DOVE

dove's-foot	kakost měkký
-------------	--------------

DRAGON

dragon tree   dračinec

DUCK

duckweed   okřehek

EEL

eelgrass   zákruticha zavitá

ELEPHANT

elephant grass   tráva z čeledi lipnicovitých, orobinec

FLEA

fleabane   blešník úplavičný, turan

flea-dock   devětsil

fleawort   jitrocel blešník

FLY

catchfly   rostlina Lyncis a Silene, zejm. silenka

flycatcher   muchožravá rostlina rodu Drosophyllum

flytrap   mucholapka hmyzožravá

FOX

foxglove   náprstník červený

foxtail   psárka

GOAT

goatbeard   kozí brada, udatna

GOOSE

gooseberry   angrešt

goosefoot   merlík

goosegrass   svízel přítula

HARE

harebell	zvonek okrouhlolistý
hare's-foot	jetel kočičí

HART

hart's-tongue	jelení jazyk
---------------	--------------

HEN

hen and chickens	rostlina s mnoha odnožemi, výhonky, ratolestmi, např. netřesk výběžkatý, popenec břečťanovitý, sedmikráska chudobka
henbane	blín černý

HORSE

horse bean	bob koňský, vikev bob
horse chestnut	jírovec maďal (kaštan koňský)
horse mushroom	pečárka ovčí, žampion ovčí
horseradish	křen selský
horse-tail	přeslička
horse-tongue	jelení jazyk celolistý

HOUND

hound's-tongue	užanka lékařská
----------------	-----------------

LARK

larkheel, larkspur	stračka
--------------------	---------

LEOPARD

leopard's bane	kamzičník, prha arnika
----------------	------------------------

LOUSE

lousewort	všivec
-----------	--------

MARE

mare's-tail   prustka obecná

MONKEY

monkey-bread tree   baobab
monkey-cup   láčkovka
monkey flower   kejklířka
monkey puzzle   blahočet čilský, araukária

MOUSE

mouse-ear   jestřábník chlupáček, pomněnka bahenní

OX

oxeye   kolotočník
oxeye daisy   kopretina
yellow oxeye   kopretina osenní
oxlip   prvosenka vyšší
oxtongue   pilát lékařský

OYSTER

oyster agaric / mushroom   hlíva ústřední
oyster plant   kozí brada fialová

PIG

pignut   druh ořechovce *Carya cordiformis*
pigtail   svízel přitula
pigweed   merlík bílý, merlík červený, rdesno ptačí, šruha obecná

RABBIT

rabbit flower   Inice květel, hledík větší, zvěšinec zední
rabbit meat   kerblík lesní
rabbit's flower   náprstník červený
rabbit foot clover, rabbit's foot   jetel rolní, jetel kočičí

SHEEP

sheepberry	kalina
sheep's bit	pavinec horský
sheep's fescue	kostřava žlábkovitá
sheep's sorrel	kyselka obecná

SNAIL

snail clover	tolice
snail trefoil	tolice

SNAKE

snake moss	plavuň vidlačka
snakeroot	hadí kořen
snake's head	řebčík
snakeweed	rdesno hadí kořen větší
snakewood	kulčiba obecná, vnaďivec užitečný nebo nápojový

SOW

sowbane	merlík zvrhlý
sowbread	brambořík evropský

SPIDER

spider lily	podeňka, tradeskancie, bělozářka liliovitá
spider orchid, spider orchis	tořič pavoukonosný

STAG

staghorn moss	plavuň vidlačka
---------------	-----------------

STORK

storksbill	pumpava čapí nůsek, pelargonie
------------	--------------------------------

SWALLOW

swallowwort	klejicha vatočník, tolita lékařská, vlaštovičník větší
-------------	--

SWAN

swan flower   orchidej druhu Cynoches

SWINE

swine bread   název různých druhů rostlin
swinecress   vranožka šupinatá
swine's snout   smetanka lékařská, pampeliška

TIGER

tiger flower   tygřice obecná
tiger lily   lilie tygrovaná
tiger's mouth   náprstník červený, hledík větší

TURKEY

turkey eggs = turkey-hen flower   řebčík kostkovaný

VIPER

viper's bugloss   hadinec obecný
viper's grass   hadí mord španělský

WOLF

wolf's-bane   oměj vlčí mor
wolf's-claws, wolf's-foot   plavuň vidlačka
wolf's-fist   břichatka
wolf's-milk   pryšec, zejm. pryšec obecný a pryšec kolovratec

WORM

worm-seed   pelyněk, merlík vonný
wormwood   pelyněk pravý

Seznam zvířat, jež jsou součástí anglických názvů rostlin:

Bear	Flea	Oyster
Bee	Fly	Pig
Bird	Fox	Rabbit
Buck	Frog	Sheep
Canary	Goat	Snail
Cat	Goose	Snake
Chick	Hare	Sow
Cock	Hart	Spider
Cow	Hen	Stag
Crow	Horse	Stork
Cuckoo	Hound	Swallow
Deer	Lark	Swan
Dog	Leopard	Swine
Dove	Louse	Tiger
Dragon	Mare	Turkey
Duck	Monkey	Viper
Eel	Mouse	Wolf
Elephant	Ox	Worm

Nejpočetněji zastoupenými zvířaty jsou:

1. pes (celkem ve 12 případech)
2. kráva (8x)
3. kůň (6x)
4. had, vůl (5x)
5. jelen, pták, kohout, kočka, králík, opice, ovce, vlk (4x)

Názvy rostlin se zvířecím pojmenováním mají velmi často podobu **složeniny** tvořené názvem zvířete a některé části jeho těla (např. jazyka, nohy, ocasu či zubu):

např. *bird's-eye*

cat's-tail

cocksfoot

dog's-tooth

horse-tongue

tiger's mouth

wolf's-claws

Většina pojmenování rostlin vznikla na základě podobnosti s konkrétním zvířetem, nejčastěji v barvě či tvaru:

- shodná barva: *crowberry*
- shodný tvar: *horsetail*
goosefoot
red-hot catstail
elephant's ear
staghorn moss
- shodná barva i tvar: *cockscorn*
canary creeper

3.8.2 Porovnání některých anglických a českých názvů rostlin

Jak jsme v úvodu předeslali, pojmenování rostlin se mohou mezi jednotlivými jazyky lišit. Zatímco latinský název je pro všechny společný, vytváří si každý jazyk pojmenování pro určitou rostlinu samostatně. Tato pojmenování se mohou shodovat či lišit. Pro názornost jsem rozdělila vybraná pojmenování rostlin do následujících čtyř skupin:

1) Pojmenování shodná v obou jazycích

dog violet	violka psí
goatbeard	kozí brada
hart's-tongue	jelení jazyk
horse bean	bob koňský
horse chestnut	kaštan koňský
tiger lily	lilie tygrováná

2) Pojmenování obsahující v angličtině i češtině shodný zvířecí název, celkové pojmenování však není totožné

catmint	šanta kočičí
fleabane	blešník úplavičný
fleawort	jitrocel blešník
flytrap	mucholapka hmyzožravá
lousewort	všivec
spider orchid /orchis	tořič pavoukonosný
tiger flower	tygřice obecná
wolf's-bane	oměj vlčí mor

3) Pojmenování obsahující jiný název zvířete v angličtině, jiný v češtině

hare's-foot	jetel kočičí
bird's-foot trefoil	štírovník růžkatý
horse mushroom	pečárka ovčí
leopard's bane	kamzičník

4) Pojmenování obsahující v angličtině název zvířete, v češtině zvířecí název chybí

buckhorn	jitrocel kopinatý
cowberry	brusinka
cow parsnip	bolševník
cowslip	prvosenka jarní (BrE), blatouch bahenní (AmE)
cuckoo-flower	řeřišnice luční
dogrose	šípková růže
gooseberry	angrešt
horseradish	křen selský
horse-tail	přeslička

3.8.3 Česká pojmenování rostlin obsahující názvy zvířat

V českém jazyce jsem našla **168 rostlin, stromů a hub**, jež ve svém pojmenování obsahují název zvířete. Celkem jsem v nich zaznamenala **66 druhů zvířat**. Nejvíce zvířecích názvů se vyskytovalo v pojmenováních rostlin, vysoký byl i

počet hub obsahujících zvířecí název (celkem 67). Naopak překvapivě malý byl výskyt těchto pojmenování u stromů (pouze 9 případů).

Pokud bychom počítali jednotlivé druhy nalezených rostlin či hub samostatně (například u holubinek, kuřátek, lišek apod.), celkový počet by stoupl na 407. Tento rozdíl je způsoben především výrazně vyšším počtem českých zdrojů, z nichž jsem měla možnost čerpat. Zatímco při hledání anglických pojmenování jsem byla omezena většinou pouze na slovníky, v českém jazyce jsem měla k dispozici celou řadu velmi podrobných encyklopedií. Kromě rostlin jsem tak měla možnost zaměřit se podrobněji i na houby či stromy.

Seznam nalezených rostlin, stromů a hub:

BERAN

cizrna beraní

BLECHA

blešník obecný, úplavičný

chmelík blešníkový

ostřice blešní

rdesno blešník

CIBETKA

durian cibetkový

ČERV

rdesno červivec

ČMELÁK

tořič čmelákovitý

DATEL

ryzec datlí

DRŮBEŽ

pampeliška drůbeží

HAD

česnek hadí

hadí jazyk obecný = hadilka obecná

hadí kořen větší

hadí mord maloubořný, nachový, nízký, rakouský, španělský

hadí mordec dřípený, šedý

hadinec červený, italský, obecný

rdesno hadí kořen

hadovka Hadrianova, smrdutá, valčická

HAVRAN

kaziroh havraní

HLEMÝŽĎ

houžovec hlemýžďovitý

HMYZ

tořič hmyzonosný

HOLUB, HOLUBICE

kakost holubičí

čirůvka holubičí

hlíva holubí

holubinka *akvamarínová, bezmléčná, bílá, brunátná, buková, bukovka, celokrajná, citlivá, černající, černonachová, dívčí, hlínožlutá, hořkomandlová, hřebenitá, hřebílkatá, hustolistá, chromová, jahodová, jízlivá, sametonohá, h.s. křídová, klamná, kolčaví, krémově oříšková, krvavá, křehká, lepkavá, mandlová, medovonná, měkká, měnlivá, mléčná, nádherná, namodralá, nazelenalá, nelesklá, odbarvená, olivová, olšinná, osmahlá, parková, podmračná, podrusá, půvabná, Quéletova, rašelinná, révová, severská, sličná, smrdutá, smutná, tečkovaná, tmavočervená, trávozelená, Turkové, Velenovského, vláhomilná, vrhavka, zlatá, zprohýbaná, žlučová*

holubinka holubí

HOUSENKA

housenkovec zduřelý, cizí

housenice cizopasná, červená, Ditmarova, hlavatá, kanadská

housenice střevlíková

HUSA

mochna husí

pampeliška husí

huseníček rolní, Thalův

huseník alpský, hajní, chlupatý, chudokvětý, kavkazský, lysý, ouškatý, písečný, převislý, srstnatý, střelovitý, sudetský, výběžkatý

JELEN

jelení jazyk celolistý, obecný

lošák jelení

smldník jelení

štítočka jelení

KAMZÍK

kamzičnick Columnův, jitrocelový, kavkazský, rakouský, srdčitý, uherský, velkokvětý

starček kamzičnick

KOČKA

ožanka kočičí

šanta kočičí

bedla kočičí

KOHOUT

kohoutek Jovišův, luční, plamenný, věncový

strmělka kohoutí

KOLOUCH

pavučinec kolouší

KOZA

bršlice kozí noha

hřib kozí pysk

kozí brada luční, luční menší, luční pravá, pochybná, pórolistá, východní

kozinec alpský, bezlodyžný, cizrnovitý, dánský, drsný, jižní, chlupatý, ledový, malohlavý, písečný, pravý převislý, rakouský, sladkolistý, slizodárný, vičencovitý

krásnoporka kozí noha

pampeliška kozí brada

šťavnatka kozí

tetlucha kozí pysk

zimolez kozí list

KOZEL

jazyček kozlí

kozlíček korunkatý, kýlnatý, polní, polníček, štěrbinatý, zubatý, zubatý pravý, zubatý vlnoplodý

kozlík celolistý, dvoudomý, horský, chlumní, lékařský, trojený rakouský, ukrajinský, výběžkatý, výběžkatý bezolistý, výběžkatý chlupatý

merlík kozlí

pavučinec kozlí

KRÁVA

čirůvka kravská

klouzek kravský

kravské zelí

kravinec španělský velkokvětý

kustřebka kravská

ryzec kravský

KROKODÝL

čirůvka krokodýlí

náramkovitka krokodýlí

KUKAČKA

vstavač kukačka

KUŇ

kaštan koňský

šťovík koňský

KUR, KUŘE

hloh kuří noha

ježatka kuří noha

kuřátečko hřebenité, popelavé, svraskalé

kuřátka bledá, Invalova, jemná, krvavějící, květáková, lososová, přímá, sličná, tuhá, zelenající, zlatá, žlutá

LIŠKA, LIŠÁK

lišák ryšavý, zprohýbaný

liška bledá, Friesova, nálevkovitá, nažloutlá, obecná, pomerančová

liškovec uhlový

lištička oranžová, pomerančová

ostřice liščí

réva liščí

LOSOS

kuřátka lososová

ryzec lososový

MEDVĚD, MEDVĚDICE

česnek medvědí

kontryhel medvědí

medvědice lékařská

prvosenska medvědí ouško

MĚKKÝŠ

trechispora měkkyšovitá

MOTÝL

kropenatec motýlovitý

MOUCHA

muchomůrka *bílá, císařská, citrónová, červená, Eliina, hnědožlutá, jarní, ježohlavá, jízlivá, kapská, královská, panterová, plavá, porfyrová, růžovka, ryšavá, slámožlutá, stroupkatá, šedivka, šedožlutavá, šiškovitá, tygrovaná, tygrovaná jedlová, Vittadiniho, zelená, zelená odr. bílá*

muchovník asijský, hladký, Lamarckův, oválný, stromovitý, velkokvětý

toříč muchonosný

MYŠ

ječmen myší

jestřábník myší ouško

kukmák myší

mrvka myší ocásek

myší ocásek nejmenší = myšinka nejmenší

čirůvka myší

OPICE

vstavač opičí

OREL

hasivka orličí

orlíček černofialový, obecný, planý

prsnatka orličí

OSEL

fíkovník oslí

OVCE

kostřava ovčí

chlupatka ovčí

pečárka ovčí

žampion ovčí

PAPOUŠEK

šťavnatka papouščí

voskovka papouščí

PÁV

Adenathera paví

pavučínek pávovitý

PAVOUK

toříč pavoukonosný

PES

kandík psí zub

mařinka psí

psineček alpský, obecný, skalní, tenký, tuhý, veliký, výběžkatý

psineček psí

psivka obecná, Ravenelova

pýrovník psí

violka psí

PLOŠTICE

ploštičník evropský, smrdutý

PLŽ

plžatka holubinková, Persoonova, slonovinová, smrková, vonná

PRASE

prasetník jednoúborný, kořenatý, lysý, plamatý

PŠTROS

pérovník pštrosí

PTÁK

jeřáb ptačí, jeřáb ptačí moravský

jetel ptačí noha

ostřice ptačí nožka

pískavice ptačí noha

ptačí zob obecný, obyčejný, tupolistý, vejčitolistý

ptačinec bahenní, bledý, dlouholistý, hajní, kuříčkovitý, mokřadní, prostřední, přehlížený, trávolistý, trávovitý, velekvětý, velkokvětý

ptačinoha = ptačí noha maličká, setá, smáčknutá

rdesno ptačí

truskavec ptačí

třešeň ptačí

vikev ptačí

RYBA

cystidovka rybovonná

SLUKA

sluka svraskalá

ŠÍDLO

šídlatka jezerní, ostnovýtrusá

ŠTĚNICE

štěničník paprskující

vstavač štěničný

ŠTÍR

štírovník Borbášův, růžkatý, tenkolistý

ŠVÁB

divizna švábovitá

TERMIT

termitovník obrovský

TYGR

čirůvka tygrováná

houževnatec tygrováný

VČELA

tořič včelonosný

včelník douškolistý, moldavský, rakouský

VELBLOUD

velbloudník tenkokřídlý

VEŠ

všivec bahenní, Hacquetův, krkonošský, ladní, lesní, Oederův, přeslenatý, statný, zobanitý, žezlovitý

VLK

hřib vlčí

mák vlčí

oměj vlčí mor

vlčí bob bílý, mnoholistý, úzkolistý, žlutý

vlčí mléko červené, obecné, oranžové

VRABEC

vrabečnice roční

VRÁNA

jitrocel vraní nožka

vraní oko čtyřlísté

ZAJÍC

ouško zaječí

ostřice zaječí
zaječí ocásek vejčitý
hnojník zaječí

ZMIJE

zmijovice hadovitá

ŽÁBA

pampeliška žabička
ptačinec žabinec
sítina žabí
vod'anka žabí
žabníček vzplývavý
žabník jitrocelový, kopinatý, trávolistý

ŽRALOK

cystokožka (bedla) žraločí
zrnivka žraločí

Seznam zvířat, jež jsou součástí českých názvů rostlin, stromů a hub:

beran	kráva	prase
blecha	krokodýl	pštros
cibetka	kukačka	pták
červ	kůň	ryba
čmelák	kur, kuře	sluka
datel	liška, lišák	střevlík
drůbež	losos	šídlo
had	medvěd	štěnice
havran	měkkýš	štír
hlemýžď	motýl	šváb
hmyz	moucha	termit
holub	myš	tygr

holubice	opice	včela
housenka	orel	velbloud
husa	osel	veš
jelen	ovce	vlk
kamzík	papoušek	vrabec
kočka	páv	vrána
kohout	pavouk	zajíc
kolouch	pes	zmije
koza	ploštice	žába
kozel	plž	žralok

Nejpočetněji zastoupeným zvířetem v názvech českých rostlin, stromů a hub je:

1. pták (celkem v 11 případech)
2. koza (9x)
3. had (8x)
4. kráva, myš, pes, žába (6x)
5. kozel, kuře, liška, vlk (5x)

Přestože se výskyt jednotlivých druhů zvířat v názvech rostlin v angličtině a češtině prakticky neliší, poměrně rozdílné se ukázalo jejich početní zastoupení. Zatímco v angličtině byl nejfrekventovanějším zvířetem **pes**, v češtině se vyskytl až na čtvrtém místě. Nejpočetnějším českým zvířetem byl **pták**. Odlišná se ukázala i frekvence zvířat ostatních. V angličtině se na druhém místě objevila kráva, na třetím kůň, v češtině pak na druhém místě koza, na třetím had.

Tyto závěry jsou však jen orientační, omezené pouze na konkrétní zkoumaný materiál. Zatímco jsem při hledání anglických rostlin, jak již bylo zmíněno, vycházela především ze slovníků, v češtině jsem měla k dispozici celou řadu podrobných encyklopedií. Ve skutečnosti se tedy mohou počty jednotlivých zvířecích pojmenování v rostlinách lišit.

Celkové vysoké počty v angličtině i češtině nalezených rostlin se zvířecími názvy však svědčí o vysoké frekvenci takovýchto užití v rámci obou jazyků.

Zamýšlela jsem se též nad otázkou, existuje-li název rostliny, který by zároveň sloužil k označení zvířete. Při svém zkoumání jsem se však s podobným případem nesečkala. S největší pravděpodobností se tedy pojmenování jdoucí opačným směrem, tedy z roslin na zvířata, nevyskytují.

4 ZÁVĚR

Cílem mé diplomové práce bylo nalézt v anglickém i českém jazyce co největší počet výrazů založených na názvech zvířat, dané výrazy roztřídit, porovnat anglické výrazy s českými a zjistit, v čem se jednotlivé jazyky shodují či odlišují.

Ve své práci jsem se zaměřila především na oblast frazeologie a idiomatiky, tedy na ustálená spojení idiomatická.

V praktické části své diplomové práce jsem objevila celkem 593 idiomů s názvy zvířat v anglickém jazyce, 1022 idiomů v českém jazyce. Celkem jsem v nich zaznamenala 141 druhů zvířat v angličtině, 182 v češtině. Ve frekvenci výskytu jednotlivých druhů zvířat v idiomech se oba jazyky shodují. V angličtině i češtině je vůbec nejčastějším zvířetem pes (celkem v 61 idiomech v angličtině, 86 v češtině), poté kuň (41 idiomů v angličtině, 43 v češtině), dále kočka a prase.

Nejčastějšími zvířaty se v obou jazycích ukázala zvířata domácí a některá zvířata žijící ve volné přírodě, s nimiž člověk přicházel každodenně do styku, dále pak zvířata mající pro člověka nějaký nápadný znak. V obou jazycích se vyskytovala též zvířata exotická, mýtická či pohádková, avšak ve velmi omezeném počtu.

V zastoupení jednotlivých druhů zvířat se však angličtina a čeština liší. Na rozdíl od češtiny obsahuje anglická IF celou řadu zvířat spojených s vodou či mořem nebo zvířata typická pro dané území. Tato skutečnost vypovídá o specifičnosti každé jednotlivé kultury a její IF.

O hojném zastoupení zvířecích pojmenování v přirovnáních svědčí i vysoké počty mnou nalezených zvířecích přirovnání v obou jazycích (130 v angličtině, 599 v češtině). Porovnání vlastností, s nimiž jsou zvířata v přirovnáních spojována, ukázalo řadu shod, někdy však též odlišností mezi oběma jazyky. Svědčí to o často rozdílném pohledu na svět kolem sebe, na jeho odlišné vnímání a vykládání.

Hlavním cílem mé diplomové práce bylo porovnat anglické a české frazémy a idiomy založené na názvech zvířat. Přestože šlo o práci poměrně náročnou, nalezené frazémy a idiomy bylo možné rozdělit celkem do čtyř následujících skupin: frazémy a idiomy obsahující shodné zvíře v angličtině i češtině (ty pak mohou být zcela totožné po stránce významové i formální nebo se částečně lišit svou formou), frazémy a idiomy obsahující jiné zvíře v angličtině, jiné v češtině, frazémy a idiomy s názvem zvířete pouze v angličtině či frazémy a idiomy obsahující zvířecí název pouze v češtině. Shoda mezi oběma jazyky pak byla často dána společným původem daných spojení.

Ve své práci jsem se zaměřila též na frázová slovesa založená na názvech zvířat. Přestože jsem prováděla excerpce celkem z pěti slovníků frázových sloves, našla jsem pouze 36 výrazů, jejichž součástí byl název zvířete. Jednotlivých druhů zvířat se v nich vyskytovalo 30. Téměř všechna nalezená slovesa pak potvrzovala obecnou příslušnost frázových sloves k neformálnímu stylu.

Pozornost jsem věnovala také přenosu pojmenování zvířat na člověka. Zaznamenala jsem shodná pojmenování v obou jazycích a to po stránce významové i konotační, pojmenování lišící se svým významem i konotací, pojmenování užívaná pouze v angličtině nebo češtině. Zmiňuji též možnost přenášení pojmenování z člověka na zvíře.

Závěrečná část práce byla věnována pojmenováním rostlin, jejichž součástí je název zvířete. V anglickém jazyce jsem zaznamenala celkem 137 takovýchto pojmenování, celkem se v nich vyskytovalo 54 druhů zvířat. V češtině jsem objevila těchto rostlin 168, celkem s 66 druhy zvířat. Podařila se mi nalézt pojmenování rostlin shodná v obou jazycích, dále pojmenování se shodným zvířetem, ne však zcela totožná, pojmenování obsahující jiné zvíře v angličtině, jiné v češtině, nejpočetnější pak byla pojmenování obsahující zvířecí název pouze v jednom ze zkoumaných jazyků.

V praktické části práce se tedy podařilo nalézt poměrně velké množství výrazů založených na názvech zvířat a porovnat je v obou jazycích.

Během výzkumu mě překvapilo, jaké množství výrazů se zvířecími pojmenováními v obou jazycích existuje a jakým způsobem zapojují tato pojmenování oba národy do svého jazyka. Velmi zajímavá se ukázala též častá shoda mezi těmito jazyky a jejich způsobem vnímání světa.

Zároveň se přede mnou otevřela široká oblast pro další možná zkoumání, například hledání pojmenování věcí, jejichž základem je název zvířete, které však pro svoji obšírnost nebylo možné do práce zařadit.

Doufám, že alespoň částečně přispěla tato diplomová práce k přiblížení a osvětlení idiomatiky a frazeologie jednotlivých jazyků, poukázala na shody i rozdíly ve vyjadřování nejrůznějších skutečností a nastínila způsob zapojování zvířecích pojmenování do jazykového vyjadřování obou kultur. Přesto je však pouze drobným přispěním do široké oblasti dané problematiky, jež stále zůstává otevřena pro další možná zkoumání.

5 SUMMARY

The diploma thesis deals with English and Czech vocabulary based on animal names. Its main part focuses on the study of English and Czech idiomatic expressions, idioms, which are commonly understood as multiword expressions whose meaning is not deducible from their components. The diploma thesis consists of two main sections: the theoretical and the practical part.

In the theoretical part I deal with the definition of the basic units of idiomatics and phraseology, idiom and phraseme, although we can only find the term idiom in English. In this part I try to suggest the anomaly of these expressions and find the criteria on which we can classify certain units as idioms. Among others the most important ones seem to be compositeness, fixity and semantic unity. I also compare the different views of idioms presented by Czech and foreign linguists.

The practical part of my diploma thesis focuses mainly on idioms with animal names. The research of this part is based on the excerption of English and Czech idiomatic dictionaries, five dictionaries of phrasal verbs and on consultations with a native speaker. The main aim of the research is to find as many expressions based on animal names as possible, categorize them and compare the English expressions with the Czech ones.

In the first section of the practical part I deal with the frequency of animals in English and Czech animal idioms and I compare the differences between the two languages. The next part focuses on the classification of idioms according to different language levels. I distinguish lexical idioms, idiomatic collocations and propositional idioms, among which idiomatic collocations are the most numerous.

Special attention is given to English and Czech similes and their comparison. We find similarities as well as differences among these expressions, which suggest the different ways people perceive the world which surrounds them.

One of the most important parts of my research is the comparison of English and Czech idioms based on the names of animals. I distinguish four groups and various subgroups according to the meaning and form of these expressions.

In the next section I deal with phrasal verbs based on animal names, which form an interesting part of English vocabulary. I put the phrasal verbs into a table together with their meaning, an illustrative example of their usage and style.

I also mention animal names which are used metaphorically to speak about people. In this section the main emphasis is put on the comparison of the metaphorical meaning and connotation of these expressions in both languages.

The last section of the practical part is devoted to the names of plants which are based on animal names. The excerpts for this part were taken from dictionaries and encyclopedias of plants and mushrooms. I list the plants and compare the way in which English and Czech languages denote these plants.

Having dealt with all these expressions based on animal names, I hope that my diploma thesis will contribute to a better understanding of the subject of English and Czech idiomatics and the way in which these languages use animal names to describe the world around them.

6 BIBLIOGRAFIE

TEORETICKÁ LITERATURA

CARTER, R. *Vocabulary: Applied Linguistic Perspectives*. London: Routledge, 1998. ISBN 0-415-16864-3.

CRUSE, D. A. *Lexical Semantics*. Cambridge: Cambridge University Press, 1997. ISBN 0 521 27643 8.

ČERMÁK, F. *Idiomatika a frazeologie češtiny*. Praha: Univerzita Karlova, 1982.

DUŠKOVÁ, L. a kol. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. Praha: Academia, 1994. ISBN 80-200-0486-6.

FERNANDO, CH. *Idioms and Idiomaticity*. New York: Oxford University Press, 1996. ISBN 0 19 437199 9.

FILIPEC, J., ČERMÁK, F. *Česká lexikologie*. Praha: Academia, 1985.

HAUSER, P. *Nauka o slovní zásobě*. Praha: SPN, 1986.

HAUSER, P. *Základní pojmy z nauky o slovní zásobě a tvoření slov*. Brno: Masarykova univerzita, 2003. ISBN 80-210-3081-X.

MAKKAI, A. *Idiom Structure in English*. The Hague: Mouton, 1972.

MOON, R. *Fixed Expressions and Idioms in English*. New York: Oxford University Press, 1998.

PEPRNÍK, J. *Anglická lexikologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1992.

RAY, P. M. *Botany*. Philadelphia: Saunders College Publishing, 1983. ISBN 0-03-089942-7.

ROSE, J. H. Types of Idioms. In *Linguistics 203*. Mouton Publishers, 1978, pp. 55-62.

SEIDL, J., McMORDIE, V. *English Idioms and How to Use Them*. Oxford: Oxford University Press, 1978.

WILKINSON, P. R. *A Thesaurus of Traditional English Metaphors*. London: Routledge, 1993. ISBN 0-415-07523-8.

EXCERPOVANÁ LITERATURA

Slovníky

BITTNEROVÁ, D., SCHINDLER, F. *Česká přísloví: soudobý stav konce 20. století*. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0442-6.

COURTNEY, R. *Longman Dictionary of Phrasal Verbs*. Harlow: Longman Group Limited, 1990. ISBN 0-582-55530-2.

COWIE, A. P., MACKIN, R. *Oxford Dictionary of Phrasal Verbs. Oxford Dictionary of Current Idiomatic English. Volume 1*. Oxford: Oxford University Press, 1993. ISBN 0-19-431285-2.

COWIE, A. P., MACKIN, R., McCAIG, I. R. *Oxford Dictionary of English Idioms. Oxford Dictionary of Current Idiomatic English. Volume 2*. Oxford: Oxford University Press, 2009. ISBN 978-0-19-431287-5.

ČERMÁK, F. a kol. *Slovník české frazeologie a idiomatiky. Přirovnání*. Praha: Academia, 1983.

ČERMÁK, F. a kol. *Slovník české frazeologie a idiomatiky. Výrazy neslovesné*. Praha: Academia, 1988.

ČERMÁK, F. a kol. *Slovník české frazeologie a idiomatiky. Výrazy slovesné A-P*. Praha: Academia, 1994. ISBN 80-200-0347-9.

ČERMÁK, F. a kol. *Slovník české frazeologie a idiomatiky. Výrazy slovesné R- Ž.* Praha: Academia, 1994. ISBN 80-200-0428-9.

ČERMÁK, F. a kol. *Slovník české frazeologie a idiomatiky 4. Výrazy větné.* Praha: Leda, 2009. ISBN 978-80-7335-219-6.

FERGUSSON, R. *The Penguin Dictionary of Proverbs.* London: Penguin Books, 1983. ISBN 0-14-051118-0.

FILIPEC, J. a kol. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost,* Praha: Academia, 1978.

GULLAND, D. M., HINDS-HOWELL, D. *The Penguin Dictionary of English Idioms.* London: Penguin Books, 1986. ISBN 0-14-051135-0.

HAIS, K., HODEK, B. *Velký anglicko-český slovník.* Praha: Academia, 1993. ISBN 80-200-0064-X.

HORNBY, A. S. *Oxford Advanced Learner's Dictionary.* Oxford: Oxford University Press, 2005.

LONG, T. H. et al. *Longman Dictionary of English Idioms.* Harlow: Longman, 1989. ISBN 0-582-55524-8.

McCARTHY, M. et al. *Cambridge International Dictionary of Phrasal Verbs.* Cambridge: Cambridge University Press, 1997. ISBN 0 521 56558 8.

PARKINSON, D. et al. *Oxford Idioms Dictionary for Learners of English.* Oxford: Oxford University Press, 2010. ISBN 978-0-19-431723-8.

RIDOUT, R., WITTING, C. *English Proverbs Explained.* London: Pan Books, 1982. ISBN 0 330 02328 4.

SINCLAIR, J. et al. *Collins Cobuild Dictionary of Phrasal Verbs*. Glasgow: Williams Collins Sons & Co Ltd, 1990. ISBN 0 00 370265 0.

SINCLAIR, J. et al. *Collins Cobuild Idioms Dictionary*. Glasgow: HarperCollins Publishers, 2006. ISBN 10 0-00-713401-0.

SMITH, W. G., WILSON, F. P. *The Oxford Dictionary of English Proverbs*. Oxford: Oxford University Press, 1970. ISBN 0 19 869118 1.

SUMMERS, D. et al. *Logman Phrasal Verbs Dictionary*. Harlow: Longman, 2000. ISBN 0 582 29182 8.

Encyklopedie

ANTONÍN, V. a kol. *Houby: česká encyklopedie*. Praha: Reader's Digest Výběr, 2003. ISBN 80-86196-71-2.

COOMBES, A. J. *Stromy*. Martin: Osveta, 2001. ISBN 80-8063-067-4.

DEYL, M. *Naše květiny I, II*. Praha: Albatros, 1980.

DREYER, E.-M., DREYER, W. *Poznáváme květiny v naší přírodě*. Praha: Beta, 2006. ISBN 80-7306-253-4.

FLÜCK, M. *Poznáváme houby v naší přírodě*. Praha: Beta, 2006. ISBN 80-7306-255-0.

HAGARA, L. *Atlas hub*. Martin: Neografia, 1998. ISBN 80-88892-09-0.

HEJNÝ, S. a kol. *Květena České socialistické republiky 1*. Praha: Academia, 1988.

HEJNÝ, S. a kol. *Květena České republiky 2*. Praha: Academia, 1990.

HEJNÝ, S. a kol. *Květena České republiky 3*. Praha: Academia, 1992. ISBN-80-200-0256-1.

- HENSEL, W. *Poznáváme léčivé rostliny v naší přírodě*. Praha: Beta, 2007. ISBN 978-80-7306-270-5.
- HIEKE, K. *Encyklopedie jehličnatých stromů a keřů*. Brno: Computer Press, 2008. ISBN 978-80-251-1901-3.
- HORÁČEK, P. *Encyklopedie listnatých stromů a keřů*. Brno: Computer Press, 2007. ISBN 978-80-251-1708-8.
- HRON, F., ZEJBRLÍK, O. *Kapesní atlas: rostliny luk, pastvin, vod a bažin*. Praha: SPN, 1989.
- HRON, F., ZEJBRLÍK, O. *Kapesní atlas: rostliny strání, skal, křovin a lesů*. Praha: SPN, 1990. ISBN 80-04-24356-8.
- JIRÁSEK, V., STARÝ, F. *Atlas léčivých rostlin*. Praha: SPN, 1986.
- KEIZER, G. J. *Encyklopedie hub*. Praha: Rebo Productions, 1999. ISBN 80-7234-117-0.
- KUBÁT, K. *Klíč ke květeně České republiky*. Praha: Academia, 2002. ISBN 80-200-836-5.
- MAYER, J. *Poznáváme stromy v naší přírodě*. Praha: Beta, 2006. ISBN 80-7306-254-2.
- PIKULA, J. a kol. *Stromové a keřové dřeviny lesů a volné krajiny České republiky*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2003. ISBN 80-7204-280-7.
- RANDUŠKA, D., ŠOMŠÁK, L., HÁBEROVÁ, I. *Barevný atlas rostlin*. Bratislava: Obzor, 1986.
- RUSSELL, T., CUTLEROVÁ, C. *Stromy: světová encyklopedie*. Praha: Fortuna Libri, 2007. ISBN 978-80-7321-290-2.

SCHAUER, T. *Svět rostlin*. Čestlice: Rebo Productions, 2007. ISBN 978-80-7234-711-7.

SLAVÍK, B. a kol. *Květena České republiky 4*. Praha: Academia, 1995. ISBN-80-200-0384-3.

SLAVÍK, B. a kol. *Květena České republiky 5*. Praha: Academia, 1997. ISBN-80-200-0590-0.

SLAVÍK, B. a kol. *Květena České republiky 6*. Praha: Academia, 2000. ISBN-80-200-0306-1.

SMOTLACHA, M., MALÝ, J. *Atlas tržních a jedovatých hub*. Praha: Státní zemědělské nakladatelství, 1989.

SVRČEK, M., VANČURA, B. *Houby*. Praha: ARTIA, 1988.

ŠTEPÁNKOVÁ, J. a kol. *Květena České republiky 7*. Praha: Academia, 2004. ISBN-80-200-1161-7.

VERMEULEN, N. *Encyklopedie stromů a keřů*. Praha: Rebo Productions, 1998. ISBN 80-7234-007-7.